

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Resocializační proces ve věznicích zemí Evropské unie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
Mgr.Petr Sýkora**

**Vypracovala:
Lucie Hubačová**

Brno 2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Resocializační proces ve věznicích zemí Evropské unie“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a odborných pramenů.

V Brně 10.3.2009

.....
Lucie Hubáčová

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Petru Sýkorovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Miroslavu Hubačovi za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce a kterého si nesmírně vážím.

Lucie Hubáčová

OBSAH:

Úvod	2
1. Vysvětlení základních pojmů	4
1.1 Socializace	4
1.2 Resocializace, převýchova, převýchovný proces	5
2. Organizace Vězeňské služby České republiky a resocializace	8
2.1 Programy zacházení s odsouzenými jako nejdůležitější nástroj resocializace	11
2.2 Vnitřní diferenciaci jako motivační faktor resocializace	16
2.3 Využití speciálních postupů při resocializaci vězňů	18
3. Resocializační proces, světové a evropské trendy	21
3.1 Novodobé pojetí trestu, vznik penologických systémů	21
3.2 Evropské vězeňské systémy jako rámec resocializačního procesu	28
4. Resocializační proces ve vybraných státech Evropské unie	30
4.1 Slovensko	30
4.2 Polsko	32
4.3 Německo	35
4.3.1 Dolní Sasko	36
4.3.2 Bavorsko	36
4.4 Rakousko	38
4.5 Velká Británie	41
4.5.1 Anglie a Wales	42
4.5.2 Skotsko	44
4.6 Norsko	45
4.7 Nizozemsko	47
4.8 Francie	49
4.9 Maďarsko	50
4.10 Lotyšsko	51
4.11 Estonsko	52
4.12 Řecko	54
4.13 Porovnání vybraných evropských vězeňských systémů jako výchozích podmínek pro realizaci procesu resocializace	55
5. Průzkum mezi speciálními pedagogy z věznic a vazebních věznic	63
5.1 Cíl průzkumu a hypotézy	63
5.2 Charakteristika zkoumaného souboru a použitých metod	63
5.3 Analýza výsledků průzkumu	66
5.4 Shrnutí výsledků průzkumu	70
Závěr	71
Resumé	74
Anotace	75
Literatura	77
Seznam příloh	80

Úvod

Kromě řady pozitivních ekonomických, společenských a kulturních událostí a změn evropská integrace nepochybně vytváří novou kvalitu kriminálních činů. Svoboda pohybu, zvýšení ekonomické mobility a rozvoj technologie slouží nejen poctivým občanům Evropské unie, ale vytváří i příznivé podmínky pro nelegální činnost občanů nepoctivých. Spolu s migrací lidí jde rovněž migrace kriminality.

To vše bude vyžadovat přijetí nových profylaktických a preventivních opatření, která budou současně chránit společnost i bránit kriminalitě. Zároveň to znamená potřebu posílit spolupráci státních zastupitelství jednotlivých členských zemí Unie, ale také soudů a všech, kdo jsou s tímto spojeni, tedy i vězeňských služeb.

České vězeňství se řídí podle Evropských vězeňských pravidel, stejně jako ostatní státy Evropské Unie, přesto se najdou odlišnosti v organizaci i přístupu k vězňům, které jsou pro každou zemi příznačné.

Resocializační postupy (programy zacházení) jsou závislé dále i na ekonomických a personálních podmínkách té které země a především i na osobnostních charakteristikách jednotlivých vězňů jako cílových osob.

V současné době ve všech státech EU dochází k páchání trestné činnosti cizími státními příslušníky. Rovněž v českých věznicích cizince najdeme. Zaměstnanci Vězeňské služby ČR, kteří jsou v přímém styku s vězněným cizincem, by měli být seznámeni s podmínkami věznění toho státu, odkud vězněný cizinec přichází.

Přímé porovnání jednotlivých resocializačních postupů uplatňovaných v různých státech EU by bylo dosti komplikované a pro českou vězeňskou praxi nepřínosné. Porovnání jednotlivých vězeňských systémů, tedy porovnání základního rámce procesu resocializace je podle mého názoru pro náš účel postačující.

V českých věznicích je podle statistických údajů Vězeňské služby ČR vězněno přibližně 1466 cizinců. Z nich 506 je ve výkonu vazby, 960 si odpykává trest odnětí svobody. (údaj k 31.1. 2009)

Mnozí jsou již vícekrát trestaní, někteří se k výkonu trestu chtějí vrátit do své země. Všichni jsou však ve styku se zaměstnanci Vězeňské služby ČR, kteří s nimi komunikují, vyřizují jejich žádosti, řeší jejich problémy, připravují programy zacházení, a snaží se o jejich resocializaci.

Pokud znají podmínky, v nichž cizinec ve své vlasti žil, či se dokonce alespoň částečně orientují v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody oné země, lépe mohou pochopit, jak cizinec prostředí českého vězení vnímá a mohou pro ně i lépe volit resocializační programy, kterým se ve vězeňské praxi říká programy zacházení.

Hlavním cílem této diplomové práce je pokusit se popsat vězeňské systémy fungující ve vybraných zemích EU, které tvoří základní rámec resocializačního procesu v nich. Dalším cílem je pomocí průzkumu mezi speciálními pedagogy ověřit pravdivost hypotéz, že vězeňští specialisté - speciální pedagogové většinou nejsou v této problematice orientovaní, ale že znalost vězeňských systémů států EU by jim pomohla při přípravě a realizaci resocializace vězněných cizinců.

Práce je zaměřena především do vězeňské praxe, přínosná ale může být nejen pro zaměstnance Vězeňské služby, ale rovněž pro pracovníky dalších profesí jako jsou zaměstnanci Probační a mediační služby nebo sociální pracovníci.

1. Vysvětlení základních pojmů

Pokud budeme v této práci hovořit o pojmech resocializace, resocializační proces, programy zacházení, je třeba tyto pojmy a samozřejmě i pojmy související vymezit.

Následující užívaná terminologie je většinou lidem známá a každý člověk je jistě i schopen si pod uváděnými pojmy představit konkrétní obraz či životní zkušenost, přesto je podle mého názoru vhodné tyto pojmy precizovat a správně definovat.

1.1 Socializace

Hartlův Psychologický slovník definuje socializaci jako „postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace, zprvu v nukleární rodině, dále v malých společenských skupinách, jako je školní třída, zájmový klub, sportovní družstvo, až po zapojení se do nejširších, celospolečenských vztahů.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 548)

Součástí socializace je podle Hartla „přijetí základních etických a právních norem dané společnosti.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 548)

Je to proces kultivace člověka, jeho postupného utváření. Děje se během společenského života jedince a zejména v průběhu mezilidských interakcí. V tomto procesu si jedinec osvojuje návyky a dovednosti, které jsou pro dospělého člověka nezbytné, připravuje se na plnění životních rolí, osvojuje si schopnost orientovat se ve společenském prostředí a sociální komunikaci.

Podstata socializace spočívá ve zvnitřnění, tzv. interiorizaci určitých sociálních norem, postojů, hodnot, názorů, návyků a osvojení si určitých forem chování, kterými ony postoje projevuje přiměřeně situaci a prostředí..(Hartl, Hartlová, 2000)

Sociální prostředí lidskou bytost dotváří. Bez styku s lidmi se člověk nemůže stát normální lidskou bytostí.

Proces socializace je v podstatě proces sociálního učení, což je „složitý proces osvojování a využívání sociální zkušenosti v psychické činnosti jedince.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 649)

Socializace probíhá při praktikování sociálních činností, což jsou hra, učení a práce, nápodobou, identifikací a rovněž i sugescí. Probíhá po celý život jedince. Společnost a skupina předávají formující se osobnosti nějaký systém hodnot a norem.

Ty konkrétní skupiny, v nichž se osobnost učí systémům hodnot a norem bývají nazývány institucemi socializace. Patří sem rodina, předškolní zařízení, škola, pracovní kolektivy, společenské organizace, popřípadě party (u závadových part jde o případ socializace patologické).

V sociálním učení má velký význam sociální zpevnění, což je pochvala, uznání, povzbuzení, láska a náklonnost, které jsou důsledkem učení, pocty, vyznamenání atd.

Hlavní formou sociální odměny je uznání, hlavní formou sociálního trestání je odmítnutí.

Proces socializace může vést ke vzniku četných konfliktů uvnitř osobnosti a z nich mohou za dalších podmínek vznikat i více či méně závažné poruchy psychického zdraví a sociální adaptace. Důsledkem socializačního procesu může být jak sociální adaptace, tak sociální maladaptace.

Sociální přizpůsobení – adaptaci chápeme jako proces přizpůsobování se jedince společenskému prostředí, v němž žije, uspokojuje své individuální potřeby, uplatňuje ohled na jiné jedince a společnost. Zahrnuje přizpůsobení chování, vnímání, myšlení a postojů. (Hartl, Hartlová 2000)

Není to proces pasivního přizpůsobení se daným společenským podmínkám, nýbrž dynamický, aktivní vztah. Je to přizpůsobování si i přizpůsobování se.

Při dobré adaptaci chování vede k dosažení cíle a odpovídá dominujícímu motivu, nedochází ke konfliktu s jinými motivy, nedojde k rozporu s tendencemi jiných osob či skupin (Paukertová, 1998)

1.2 Resocializace, převýchova, převýchovný proces

Resocializaci Hartlův Psychologický slovník popisuje jako „opětnou socializaci u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní, vězeňské, nemocniční a jiné.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s.507). Tedy znovuuvedení nebo znovuzakotvení ve společnosti. Socializace se děje výchovou, resocializace souvisí s převýchovou.

Převýchova je pedagogická činnost zaměřená na odstranění defektivy u jedinců s poruchami chování. Tato činnost je záměrná, cílevědomá a řízená, má své zákonitosti, prostředky, formy a metody. Protože se děje v čase a v čase se i vyvíjí, užíváme termín převýchovný proces.

Mezi znaky převýchovného procesu patří to, že se zaměřuje na přetváření nežádoucích vlastností, jde vždy o vztahový proces, vychází ze znalosti osoby s poruchou chování, cílem je výchova jedince jako platného člena skupiny (kolektivu) žáků, chovanců, občanů.

Jde vždy o proces dlouhodobý, kde nová kvalita probíhá skokem. K dalším charakteristikám patří dvoustrannost procesu a sociální rehabilitace, resocializace a reintegrace.

V převýchově jedince lze rozeznat určité etapy:

V první etapě se seznamuje s morálními požadavky za přispění vhodné motivace.

Ve druhé etapě dochází k realizaci mravních požadavků v praktické činnosti. Utváří se návyky za stálé kontroly pedagoga (vychovatele). Třetí etapa obsahuje důsledné uplatňování individuálního přístupu – vysvětlování, odůvodňování morálních zásad a norem. Ve čtvrté etapě nastává již relativní samostatnost určování morálních požadavků - ztotožnění se s morálkou celé společnosti

Rovněž mravní vývoj jedince probíhá v etapách:

V první etapě dochází k rozvoji představ a citů, ve druhé etapě se vytvářejí etické pojmy a schopnosti orientovat se v nich. Ve třetí etapě dochází k vytváření přesvědčení (důležitá je motivace)

Cíle převýchovného procesu jsou osvojování konkrétních poznatků, postojů, potřeb a zájmů.

Rozeznáváme cíl adaptační, který zahrnuje přizpůsobení jednotlivce podmínkám společnosti a cíl anticipační, který zahrnuje přípravu na budoucí povolání

K zásadám převýchovného procesu patří uplatnění cílevědomosti, přiměřenosti, jednoty a důslednosti, individuálního přístupu a vyzdvihování kladných rysů osobnosti, výchovy v kolektivu, aktivity atd.

Prostředky převýchovného procesu jsou nástroje, které používáme při určité metodě. Ze základních prostředků je to především hra, práce, režim a prostředí převýchovného zařízení.

Hra přináší pocit radosti, nemá charakter konečného cíle převýchovy a pomáhá učení. Práce je hlavní prostředek převýchovy, především práce ve prospěch skupiny. Režim má za cíl naučit osobu s poruchou chování určitému pravidelnému rytmu, vytvořit u něho dynamický stereotyp. Prostředí převýchovného zařízení vystupuje jako samostatný výchovný prostředek. Záleží na typu převýchovného zařízení, lokalitě zařízení a odborné kvalitě personálu.

Formy převýchovného procesu jsou výchovně vzdělávací činnost, výchovné jednotky, vzdělávací jednotky, specifické formy (ústavní shromáždění, komunity, veřejně prospěšná činnost)

Metody převýchovného procesu jsou výchovné postupy, jejichž pomocí se formuje mravní vědění, city a volní vlastnosti a jejichž prostřednictvím se osoby s poruchami chování učí mravně se chovat i jednat. Cílem těchto metod je jejich sociální integrace.

Patří sem depistáž a primární diferenciacie, diagnostika a sekundární diferenciacie, reedukace, kompenzace, rehabilitace a následná péče, kam zahrnujeme usměrňování aktivity, zvyšování aktivity, kolektivní, pracovní a mravní výchovu, prevenci a psychoterapii.(Paukertová, 2001)

2. Organizace Vězeňské služby České republiky a resocializace

Bez znalosti způsobu organizace a fungování Vězeňské služby České republiky by tato práce působila podle našeho mínění jako vytržená z kontextu a byla by pro laického čtenáře patrně nesrozumitelná. Proto v následující kapitole ve stručnosti vysvětlíme, co Vězeňská služba ČR je, jakými právními normami se řídí a jaká je její struktura.

Vězeňská služba České republiky je zřízena podle zákona České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1.1.1993.

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, dále v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky ve znění pozdějších předpisů, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a ministerstva spravedlnosti.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů.

Vězeňská služba ČR spravuje a střeží vazební věznice a věznice, věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Uplatňováním programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby. Cílem této resocializace vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění.

Vyvíjí činnost při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky v realizaci výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství i v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti, dále i bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství. Eviduje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky, provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání

osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby. (Zákon č. 555/1992 Sb.)

Pracovníci Vězeňské služby ČR se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství.

Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost.

Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci. Příslušníci Vězeňské služby ČR zařazení do správní služby mohou být pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže. Příslušníci zařazení v justiční strážce mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem ministra spravedlnosti České republiky.

Součástí správní služby je i zdravotnická služba. (Zákon č. 555/1992 Sb.)

Základními organizačními jednotkami Vězeňské služby ČR jsou Generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních organizačních jednotek Vězeňské služby ČR.

Ministr spravedlnosti řídí Vězeňskou službu ČR prostřednictvím generálního ředitele, kterého jmenuje a odvolává. Za činnost Vězeňské služby ČR zodpovídá generální ředitel ministrově.

Právní úkony jménem státu činí za Vězeňskou službu ČR generální ředitel.

Jednotlivé věznice a vazební věznice zřizuje a ruší ministr spravedlnosti. V jejich čele stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby ČR.

Ředitelé vazebních věznic, věznic a dalších organizačních jednotek Vězeňské služby ČR jsou oprávněni jednat a činit právní úkony za vězeňskou službu ve všech věcech, kromě těch, které podle zákona č. 555/1992 Sb. nebo rozhodnutí ministra či generálního ředitele, patří do jejich pravomoci.

Na území České republiky funguje v současné době (rok 2008) 11 vazebních věznic a 24 věznic, které jsou určeny pro výkon trestu odnětí svobody.

Vazba je procesní úkon, který upravuje Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby a Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.109/1994 Sb. Řád výkonu vazby. Tyto předpisy stanoví způsob výkonu vazby obviněných, jejich práva a povinnosti, postavení a oprávnění zaměstnanců Vězeňské služby ČR a dozor nad výkonem vazby.

Vazbu uvaluje soud na návrh státního zástupce, který vychází z podkladů vyšetřovatele Policie ČR. Soud je oprávněn uvalit vazbu jen z těch důvodů, které jsou uvedeny v § 67 a 381 trestního řádu. Důvody pro uvalení vazby jsou: tzv. důvod „útěkový, koluzní a předstižný“, vazba může být ještě uvalena z důvodů vydání cizince do zahraničí.

Orgány Vězeňské služby ČR, které zajišťují výkon vazby, musí dodržovat zásady výkonu vazby stanovené zákonem. Nejdůležitější zásadou je tzv. „presumpce nevinny“, což znamená, že dokud není pravomocně odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, musí se na obviněného pohlížet, jako by byl nevinen. Rozsudek nabude právní moci tehdy, jestliže uplynou odvolací lhůty a ani jedna strana (státní zástupce nebo obžalovaný prostřednictvím obhájce) se v jejich běhu neodvolá nebo při odvolání k vyšší soudní instanci je případ odsouzen a řádný opravný prostředek již není přípustný.

Druhá zásada určuje, že během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nezbytně nutná vykonat pro zachování důvodů vazby a zajištění bezpečnosti a pořádku v prostorách Vězeňské služby ČR, při předvádění a v místech výkonu a správy soudnictví. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost vězně a nesmí být na něho vytvářen psychický nebo fyzický nátlak.

Na základě již zmíněné presumpce nevinny nelze o resocializaci ve výkonu vazby hovořit. Proto se nadále v této práci v souvislosti s resocializací budeme zabývat pouze podmínkami výkonu trestu odnětí svobody.(Zákon č. 293/1993 Sb.)

Výkon trestu odnětí svobody upravuje Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č.169/1999 Sb. a Vyhláška č. 345 /1999 Sb. Řád výkonu trestu odnětí svobody.

Podle tohoto zákona jsou věznice, kde probíhá cílená resocializace vězňů, rozděleny do čtyř typů od nejlehčího k nejtěžšímu: věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou.

Tyto čtyři typy věznic se od sebe rozlišují dle vnějšího zabezpečení (různou výškou oplocení nebo ohrazení), zajištěním vnitřní bezpečnosti (zvýšeným počtem vězeňské stráže,

většího počtu stavebně zabezpečovacích prostředků, větší nebo menší volností vězňů uvnitř věznice, ubytováním na celách nebo na ložnicích, zařazováním do práce apod.).

Liší se dále i v nabídce a realizaci programů zacházení. Ve věznici s dohledem se zaměřují výchovní pracovníci více na zájmové aktivity vězňů oproti zvýšené ostraze, kam jsou umísťováni i vězni odsouzení na doživotí. Tam se aplikují více terapeutické programy zacházení s důrazem na dodržování bezpečnosti, kázně a pořádku.

O umístění odsouzených do jednotlivých typů věznic rozhoduje soud při vynášení rozsudku. Jde o tzv. vnější diferenciaci.

Důvodem rozdělení odsouzených je, aby více narušený pachatel trestného činu vykonával trest odděleně od méně narušeného.

O konkrétní věznici, kde bude odsouzený vykonávat trest odnětí svobody, rozhoduje Generální ředitelství Vězeňské služby ČR podle pohlaví, délky trestu, věku, zdravotního stavu, pracovní způsobilosti a v neposlední řadě též podle blízkosti bydliště odsouzeného.

V jedné věznici může být zřízeno více typů, v žádném případě však nesmí dojít k narušení účelu výkonu trestu odnětí svobody. Nesmí dojít např. ke společnému ubytování, uplatňování stejných bezpečnostních zásad nebo přístupů vyplývajících z platných norem.(Zákon č.169/1999 Sb.)

2.1 Programy zacházení s odsouzenými jako nejdůležitější nástroj resocializace

Program zacházení je základním a zároveň nejdůležitějším nástrojem resocializačních cílů ve věznici.

Hlavním cílem přípravy programu zacházení je zvýšení pravděpodobnosti plnohodnotného života po návratu odsouzeného do občanského života, to znamená vytvořit zejména:

- předpoklady k nalezení odpovídajícího zaměstnání po návratu do občanské společnosti - uplatnění se na trhu práce,
- předpoklady ke snížení škodlivých účinků vězení – vést odsouzené k soběstačnosti, samostatnosti a zodpovědnosti s prosociální orientací, vytvářet pozitivní sociální klima a tak zmírnit či odstranit narušené způsoby chování a postoje odsouzených,
- předpoklady k pochopení nutnosti vlastního aktivního přístupu k řešení životních situací bez únikových a agresivních reakcí, vyvolat nespokojenost s dosavadním kriminálním průběhem vlastního života,

- předpoklady k získání a dalšímu prohloubení základních vědomostí, návyků,
- a dovedností pro výkon určitých činností v oblasti praktického života, včetně sebeobslužných aktivit,
- předpoklady k návyku účelně využívat volný čas v souladu se zákony a normami občanské společnosti,
- předpoklady k udržení a dalšímu posilování vztahů s blízkým a vnějším světem obecně,
- předpoklady k uvědomění si a přijetí viny jako důležitého momentu sebepoznání, vztahu k realitě, jako důležité podmínky pro jeho nápravu a pozdější návrat do společnosti bez kriminálních deliktů.

Při tvorbě programů zacházení se vychází z podmínek věznice, skladby odsouzených a personálních možností.

Podmínky věznice jsou: prostory, finanční prostředky, pracovní možnosti, časové možnosti, typ věznice.

Skladba odsouzených: pohlaví, věk, charakter trestné činnosti, prvotrestání, recidivisté, ochota pracovat.

Personální možnosti: tabulkové obsazení specialistů, počet, schopnosti, zájem, zkušenosti, totéž i vychovatelé jako přímí garanti a realizátoři programů zacházení.

Základním předpokladem pro zpracování programu zacházení je kvalitní komplexní zpráva o odsouzeném, na níž se podílí psycholog, pedagog, vychovatel, sociální pracovník, lékař, vrchní dozorce, případně další pracovníci věznice, podrobné prostudování veškerých spisů o odsouzeném a pohovor s odsouzeným.

Odsouzenému je při pohovoru poskytnuta podrobná a ucelená nabídka všech výchovně vzdělávacích aktivit s přihlédnutím na konkrétní možnosti dané věznice.

Odsouzený si zvolí z nabídky ty aktivity, jimiž by se chtěl zabývat. Některé body stanovuje pedagog jako takzvané základní cíle. Celý program zacházení odsouzený stvrzuje svým podpisem a zavazuje se tak, že jej bude plnit v celém rozsahu.

Zásady při zpracování programu zacházení jsou: individuální přístup, motivace, přiměřenost, komplexnost, zpětná vazba, cílevědomost, systematičnost, soustavnost, perspektivnost.

Program zacházení s odsouzenými se člení na: pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity, oblast vnějších vztahů.

Pracovní aktivity programu zacházení se realizují zaměstnáváním vězňů, což je prací potřebnou k zajištění každodenního provozu věznice, zařazováním na pracoviště, pracovní terapií, vedenou zaměstnanci Vězeňské služby ČR s potřebným odborným vzděláním.

Vzdělávací aktivity programu zacházení se realizují na základě toho, že právo na vzdělání je v České republice ústavně zaručeno a zakotveno v čl. 33 Listiny základních práv a svobod. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody je odsouzeným podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů omezen či přerušen výkon určitých ústavně zaručených práv a svobod. Právo na vzdělání odsouzeného však mezi omezená práva nepatří.

Speciálně výchovné postupy by měly obsahovat takové přístupy jako jsou: nedirektivní metody převýchovy (vytváření soustavy motivačních prvků), individuální terapeutické pohovory, klasické metody speciální pedagogiky (kompenzace, rehabilitace), inhibiční a korektivní metody, duchovní a pastorační činnost, metody mravní výchovy (vysvětlování, přesvědčování, příklad, prototypy osobností, účinek pochvaly a trestu), metody aplikované z obecné pedagogiky (využívání kladných stránek osobnosti k potírání, negativních, progresivní výchovné soutěžení – systém bodování), rodinná výchova, psychoterapie, ergoterapie, muzikoterapie, arteterapie, pohybová terapie atd., individuální terapeutické pohovory, sociálně psychologický výcvik, sociálně právní poradenství, trénink na zvládnutí vlastní agresivity.

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.

Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy. Jednotlivé programy schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

Nenahraditelnou součástí programu zacházení je ve věznicích realizace kulturně výchovná práce. Hlavním resocializačním cílem je zde podpora komplexního programu resocializace osobnosti odsouzeného, kladné ovlivnění jeho názorů, postojů a hodnotové škály, posílení morálně volní složky osobnosti, rozšíření a udržení kulturního a vzdělanostního rozhledu odsouzených, osvojení a prohloubení dosavadních znalostí, schopností a dovedností, posílení žádoucích změn v chování a přijímání kladných vzorů, podnětové obohacení prostředí výkonu trestu, snížení negativního vlivu vězeňské subkultury,

orientace na veřejně prospěšné činnosti rozvíjející duševní i tělesnou stránku, kladná motivace, psychohygiena, udržení fyzického zdraví i stávajících psychických vlastností, harmonický vývoj osobnosti odsouzeného.

Základní principy programu zacházení jsou princip dobrovolnosti, závaznosti, součinnosti a individuálnosti.

Odsouzení se hlásí na jednotlivé akce dobrovolně. (Princip dobrovolnosti)

Dobrovolně zvolenou aktivitu je odsouzený absolvovat povinně. (Princip závaznosti)

Výběr akcí, jejich organizace a zabezpečení je zajišťováno vždy v součinnosti s odsouzenými. (Princip součinnosti)

Akce jsou konány i pro velmi nízký počet zájemců. (Princip individuálnosti)

Kulturně výchovná práce je realizována zejména formou skupinových setkání a vychází z konkrétní nabídky programu zacházení v těchto oblastech: vzdělávací oblast, zájmová oblast, oblast speciálních metod, pracovní oblast.

Do vzdělávací oblasti patří krátkodobé vzdělávací kurzy, vzdělávací soutěže, populárně naučné besedy a přednášky.

Do zájmové oblasti patří znalostní a dovedností soutěže, sportovní utkání.

Oblast speciálních metod obsahuje skupinové poradenství, terapeutické skupiny, sociálně psychologický výcvik, sociálně právní poradenství, individuální psychologickou a pedagogickou péči.

Do pracovní oblasti řadíme brigády, ergoterapii atd.

Zájmové (volnočasové) aktivity lze rozdělit na estetickovýchovné, zájmové, tělovýchovné (sportovní) a osvětu.

Důležitou oblastí je utváření vnějších vztahů.

Utváření, udržování a posilování vztahů odsouzeného s civilním světem, především rodinou, je jedním z dalších faktorů prevence možné recidivy. Význam mají i kontakty s Úřadem práce i charitativními organizacemi.

Tyto programy zacházení mohou zahrnovat tyto aktivity:

- udržování vztahů s rodinou (manželkou nebo manželem, dětmi, sourozenci, rodiči, blízkými přáteli),
- utváření pozitivních sociálních vztahů ke společnosti,
- aktivní příprava na civilní život a kontinuální péči po propuštění,
- orientace v kontrole a stavu dluhů odsouzeného,
- preventivní právní působení,
- opatření a vedení dokladů potřebných pro civilní život,
- cvičení v navazování kontaktů (s úřady, pracovních, společenských, partnerských),
- posilování a rozvoj citových vztahů terapeutickými rozhovory,
- další aktivity dle požadavků odsouzeného. (Paukertová,2008)

Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.

Minimální program zacházení je určen rovněž pro odsouzené s krátkodobým trestem do 6 měsíců..

Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně v termínech stanovených zákonem. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednají zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu trestu a vazby) s odsouzeným. Odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí.

Programy zacházení jsou zpravidla vyhodnocovány:

- jednou za měsíc pro věznici pro mladistvé
- jednou za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem, ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou
- jednou za tři měsíce ve věznici s ostrahou
- jednou za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou

Vyhodnocování úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiné typu, který podává ředitel věznice soudu zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců.

Odborní zaměstnanci doporučují řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného věznice s mírnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud je hodnocení programu zacházení odsouzeného kladné a pokud byly vyčerpány možnosti věznice při aktualizaci programu zacházení.

Odborní zaměstnanci rovněž doporučují řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s přísnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud bylo prokázáno, že s odsouzeným bylo zacházeno způsobem navrženým komplexní zprávě a:

- odsouzený je zařazen do minimálního programu zacházení a jeho hodnocení po dobu alespoň tří hodnotících období neumožňuje aplikaci individuálního programu zacházení,
- odsouzený spáchá ve věznici trestný čin nebo zvláště závažných způsobem opakovaně neplní povinnosti a nebo porušuje zákazy stanovené v jeho základních povinnostech. (Vyhláška č. 345 /1999 Sb.)

2.2 Vnitřní diferenciaci jako motivační faktor resocializace

Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé ze skupin vnitřní diferenciaci. Jsou zpravidla tři a jsou přístupné.

Do první prostupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.

Do druhé prostupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.

Do třetí prostupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení, kteří převážně:

- program zacházení neplní, nebo jej odmítají,
- neplní své povinnosti,
- chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.

Prostupné skupiny vnitřní diference tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených. Ve vnitřním řádu se stanoví podrobnější podmínky vnitřní diference tak, aby odsouzený mohl být během výkonu trestu na základě změn v přístupu, plnění programu zacházení, plnění povinností a chování a jednání v souladu, či nesouladu s vnitřním řádem postupně zařazován do jednotlivých skupin.

O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do prostupné skupiny vnitřní diference rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců zpravidla při hodnocení programu zacházení.

Kromě aktivit uvedených v programu zacházení může odsouzený v době vymezené vnitřním řádem uspokojovat své potřeby využíváním knihovny věznice, odběrem tisku, knih a publikací, podílem na vydávání vlastního časopisu odsouzených, sledováním rozhlasových a televizních pořadů, účastí na dalších aktivitách vzdělávání a zájmové činnosti zprostředkovaných věznicí.

Při zprostředkování aktivit vedoucích k uspokojování potřeb odsouzených jež jsou shora uvedeny, je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, s důrazem na ty, které vyžadují aktivní přístup odsouzených. (z.č.345/1999 Sb.)

Každým programem zacházení prostupuje snaha o resocializaci odsouzeného, která zároveň souvisí i s jeho mravní nápravou. Velký význam má proto mravní výchova, jejíž cílem je utvářet mravní přesvědčení, mravní city a návyky v duchu určitého morálního systému.

2.3 Využití speciálních postupů při resocializaci vězňů

Podle legislativy, kterou je upraven výkon trestu odnětí svobody je základní formou zacházení s odsouzenými individuální výchovná práce a komunitní systém. Dále jsou při resocializaci uplatňovány zvláštní výchovné postupy.

Patří sem:

- skupinové sociálně-výchovné, poradenské a psychologické postupy,
- individuálně poradenské, psychologické a reedukační postupy,
- speciálně pedagogické postupy.

Ukazuje se, že vliv obecných nápravně výchovných metod (kulturní a osvětová práce, zaměstnávání odsouzených, ústavní režim) i když mají velký význam pro penitenciární prostředí nelze přeceňovat. Nevyžadují totiž velkou aktivitu ze strany vězňů a nedají se jimi vždy překonat subjektivní příčiny trestné činnosti vyplývající z osobnosti odsouzeného a z jeho vztahu k okolní společnosti. Proto se stále více uplatňují speciální metody, které se zaměřují na individuální resocializaci - na odstranění poruchy osobnosti a těch vztahů, které byly příčinou vzniku a vývoje kriminálního chování.

Ze speciálních postupů, v nichž se při resocializaci uplatňují psychologické principy, se v penitenciárních podmínkách využívají psychologické poradenství, sociálně psychologický výcvik, psychoterapie a terapeutická komunita.

Psychologické poradenství realizuje psycholog individuálně nebo skupinově. Skupinová forma se nazývá skupinové poradenství. Cílem této metody je pomoc odsouzeným při řešení obecných i konkrétních problémů i posílení schopnosti jejich samostatného řešení.

Zařazený vězeň využívá skupinu k tomu, aby mu pomohla najít možnosti správného řešení cvičné situace, pomohla posoudit důsledky a dala najevo, zda jeho pokus řešení měl úspěch. Prostředí skupiny je pro jedince „bezpečné prostředí“, proto si může nové formy chování a nové postoje vyzkoušet.

Proces poradenství postupuje od sebezpozorování a sebezpočtení k akci. Skupinové poradenství je vhodné pro méně narušené vězně. Organizuje se minimálně jednou týdně a skupina odsouzených by měla mít 10 až 15 členů.

Sociálně psychologický výcvik se realizuje skupinovou formou. Účastníci pracují ve výcvikových skupinách a v penitenciárních podmínkách je cílem naučit odsouzené poznat sama sebe, získat porozumění vlastních zážitků, postojů a reakcí.

Zahrnuje nácvik přiměřeného jednání s lidmi a aktivní nácvik zvládnání konfliktních situací. Vytvářejí se tak předpoklady k tomu, aby byl odsouzený schopen porozumět svému okolí, byl schopen pochopit ostatní lidi, lépe se mohl orientovat v mezilidských vztazích.

Zážitková forma sociálně psychologického výcviku je obvykle kombinovaná s aktivními formami jako je např. hraní rolí, situační hry, sociodrama apod. Je tak umožněno odsouzeným, aby se o sobě dověděli, jaké mají schopnosti, jaké je jejich postavení ve skupině, v čem se liší od druhých, v čem jsou stejní. Mohou si vyzkoušet reakce druhých na své chování, slyšet, v čem dělají chybu, čeho si naopak ostatní cení. Sociálně psychologický výcvik vede též ke zlepšení komunikace, pozornosti a vnímání ostatních.

Sociálně psychologický výcvik není psychoterapie, i když jednotliví odsouzení často prožívají silný emocionální prožitek. Je zaměřen na získání a rozvoj sociální zručnosti a schopností. Obvykle se skupina setkává jednou týdně na dvě hodiny. Optimální počet odsouzených ve skupině je 8 až 12.

Speciální postupy užívané při resocializaci vězňených osob vyžadují od vězeňských specialistů nejen teoretickou připravenost a praxi, ale i dokonalou znalost odsouzených, s nimiž pracuje a nikdy nesmí podceňovat bezpečnostní rizika. (Paukertová,2006)

Vězeňská služba České republiky je zřízena podle zákona České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1.1.1993.

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a ministerstva spravedlnosti.

Pracovníci Vězeňské služby ČR se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu.

Základními organizačními jednotkami Vězeňské služby ČR jsou Generální ředitelství, vazební věznice, věznice, Institut vzdělávání a zotavovny.

Věznice jsou rozděleny do čtyř typů: s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou.

Nejdůležitějším nástrojem resocializačních cílů ve věznici jsou programy zacházení. Hlavním cílem resocializace vězňů je zvýšení pravděpodobnosti plnohodnotného života po návratu odsouzeného do občanského života.

Vězeňský personál, který realizuje nebo pomáhá realizovat programy zacházení, musí být nejen erudovaný, ale rovněž vždy dodržovat bezpečnostní opatření a nikdy nepodceňovat bezpečnostní rizika.

3. Resocializační proces, světové a evropské trendy

3.1 Novodobé pojetí trestu, vznik penologických systémů

Uplatňování trestu odnětí svobody v dnešním pojetí lze datovat od přelomu 15. a 16. století. První věznice tohoto typu vznikla v roce 1553 v zámku Brindewel v Anglii.

Zakládání věznic souviselo se vznikem velkých měst, rozvojem průmyslu, ekonomickou likvidací malých farmářů apod. To bylo příčinou nárůstu nezaměstnaných, tuláků a žebráků a důsledkem pak růst kriminality. Věznice, vznikající v opuštěných objektech hradů, klášterů apod., se staly shromaždištěm těchto nežádoucích živlů.

Přelom do vězeňství nastal však především v Holandsku. Již koncem 16. století tu byly vybudovány ústavy pro delikventy, tuláky a žebráky.

Vězení byla spravována a hlídána armádou. Neexistovala jakákoliv diferenciací vězňů, takže společně vykonávali trest mladiství, ženy, vězni odsouzení za méně závažné zločiny s těmi, kteří spáchali nejtěžší zločiny, prvovězně s mnohonásobnými recidivisty. Strava, ubytování i hygiena byly na naprosto nevyhovující úrovni. (Černíková, 2002)

K zásadním změnám došlo teprve ve Spojených státech amerických na základě nových myšlenkových proudů z Evropy. V té době se tam vyvinuly dva vězeňské systémy. Byl to systém pensylvánský a systém auburnský.

Pensylvánský systém

Vznikl v roce 1786 ve městě Philadelphii. Je to tzv. Solitary systém (sám, o samotě). Vězni byly umístěni do úplné izolaci o samotě s vyloučením práce, aby zpytovali svoje svědomí. Základem tohoto režimu bylo působení na psychiku vězně. Po dvouleté zkušební době se dospělo ke zjištění škodlivosti vlivu úplné izolace na psychiku člověka.

Auburnský systém

Je pojmenován podle města stejného názvu. Vznikl v roce 1823 a je tzv. silent systém (mlčící). Jednalo se v podstatě o průmyslový typ věznice. V noci byli vězni umístěni v celách a ve dne společně mlčky pracovali.

I když tento systém eliminoval úplnou izolaci, odporoval lidské přirozenosti. Přirozená potřeba kontaktu vedla k tomu, že vězni společně komunikovali. Aby se tomu zabránilo, docházelo k navýšení počtu dozorců. Hlavní nevýhodou bylo to, že nepřipravoval odsouzené na běžný život po propuštění z vězení.

Smíšené systémy

Vznikly kombinací obou předcházejících. Je zde znát poprvé snaha o klasifikaci vězňů, různé zacházení s nimi a tím i o pokus různě zaměřeného resocializačního procesu

Ženevský systém

Spočíval v rozdělení odsouzených podle spáchaného trestného činu a chování do čtyř kategorií. V nejllehčí kategorii byly umístěni odsouzení, u kterých došlo k nápravě z předcházejících kategorií a mladiství (16-18 let). Fungoval na těchto principech:

- ve všech kategoriích bylo povinné mlčení,
- na základě známek nápravy mohl být vězeň přemístěn do mírnější kategorie,
- v nejpřísnější kategorii nejprve odsouzený absolvoval povinnou samovazbu od 14 dní do 6 měsíců, teprve potom mohl být přemístěn.,
- důležitým aspektem bylo neustálé zaměstnávání vězňů, byly povolovány návštěvy rodinných příslušníků a členů spolků, kteří nad vězněm převzali záštitu a pozitivně ho ovlivňovali,
- mohlo být vězni odpuštěno až 1/3 trestu.

Obermayerovský režim

Hlavní zásadou byl přísný dozor, neustálé zaměstnávání, zabezpečení volného času a pozitivní působení personálu. Odsouzené bylo možno umístit do společné cely, nebo do samovazby. Důležitým aspektem resocializace bylo vzdělávání.

Cílem výuky bylo pěstování citu pro čestnost. Mezi odsouzenými byla vypěstována síť dohlížečů. Pozitivem tohoto systému byla aktivizace části odsouzených na udržení pořádku a disciplíny, negativem pak byla činnost dohlížečů, který dávali do popředí hrubou fyzickou sílu, šplhounství, křiklounství.

Progresivní systémy

Vycházejí ze zásady, že odsouzení by měli během výkonu odnětí trestu svobody procházet různými stupni přísnosti režimu. Při nástupu je odsouzený zařazen do přísnějšího stupně režimu a pak postupně na základě zlepšení chování je přerazován do mírnějšího stupně.

V progresivních režimech probíhá resocializace prostřednictvím plánovité výchovné práce, vzdělávání a rozumovou výchovou, motivací je možnost podmíněného propuštění.

Odborníci rozlišují dvě základní varianty progresivních režimů:

Anglický progresivní režim:

Vzniká v Anglii a má následující stupně režimu.

1. stupeň: 9. měsíců samovazby, krácení stravy, odsouzený nemusí pracovat, cílem bylo, aby odsouzený prožil pocit viny za spáchaný zločin.

2. stupeň: Přes den společná práce s cílem co nejvíc přiblížit podmínky životu ve společnosti, při zaměstnávání je pozornost věnována původní profesi odsouzeného.

3. stupeň: Po vykonání $\frac{3}{4}$ trestu je možnost za dobré chování a přístup k výkonu trestu odsouzeného podmíněně propuštění na svobodu pod dozorem policie. V případě, že se neosvědčí, je vzat zpět do vězení a zbytek trestu vykoná.

Irský progresivní režim:

Za zakladatele se považuje W. Croffton. Vychází z Anglického progresivního režimu.

Má následující stupně.

1. stupeň je rozdělen na další dva mezistupně:

1. období: Omezení množství jídla, nudná práce na cele.

2. období: Zlepšení stravy, zajímavější práce, která je vykonávaná společně,
možnost vyučování, diskusní večery.

2. stupeň: Těžká práce na čerstvém vzduchu, noc trávili odsouzení na celách,

3. stupeň: Uvolněný režim, vězeň pobývá ve vězení bez uzavření, dozor ve vězení je neozbrojený, vězeň dostává větší odměnu za práci

Tento stupeň končí podmíněným propuštěním.(Černíková, 2002)

Bodovací režim:

„Průkopníkem tohoto systému byl námořní kapitán Maconochie, který byl inspektorem anglického deportačního tábora na ostrově Norfolk poblíž Austrálie. Vycházel z předpokladu, že prostřednictvím dobře vykonané práce se odsouzený může napravit a lze mu tedy trest adekvátně zkrátit. Podle jeho představ by zločinec neměl být odsouzen za spáchaný trestný čin na pevně stanovenou časovou dobu, ale na množství vykonané práce, které lze bodově ohodnotit. K tomu stanovil optimální počet bodů, které by měl odsouzený dosáhnout a to 3 000 až 5 000 bodů, podle trestu.

Dále oceňoval a prosazoval význam vězeňské samosprávy, význam přímého kontaktu odsouzených s ředitelstvím (vedením) věznice, vězeňské vyučování, kultivoval vězeňské prostředí. Zdůrazňoval myšlenku výběru a přípravy vězeňského personálu. Jeho ideou byla postupná příprava odsouzeného na život ve společnosti. V posledním stupni přípravy byla dokonce pro odsouzeného připravená zkouška, která měla prokázat, zda je odsouzený na život ve společnosti připraven. Spočívala v tom, že pro odsouzeného byla připravená modelová

situace ve které mohl spáchat trestný čin. Pokud tak učinil ve zkoušce neobstál a nebyl propuštěn. Pokud trestný čin nespáchal, obstál a byl propuštěn.

Elmirský režim:

Vzniká v USA v roce 1876. Odsouzení sem byly zařazeni za podmínek, že soud je hodnotil jako napravitelné, nebyli předtím trestaní, nedosáhli věku 30-ti let.

Využíval možnost odpustit část trestu, ale byla zde rovněž možnost trest zvýšit v případě neuspokojivého chování odsouzeného.

Péče o odsouzené je věnována odbornému výcviku, základnímu vzdělání, kulturní výchově odsouzených, sportovnímu využití.

Nedostatkem tohoto systému byla nejednotnost při převýchově odsouzených a stanovení konkrétních cílů.

Borstalský systém

Systém převýchovy mladých delikventů v Anglii inspirovaný Elmirským režimem. Obsahoval dvě základní ideje - nahrazení represivních forem působením na rehabilitaci odsouzených, progresivní výkon trestu (postupné uvolňování režimu).

Systém se vyznačoval individuálním přístupem k odsouzeným, kvalifikovaným výchovným týmem, pečlivou klasifikací odsouzených a možností jejich deklasifikace, pozitivním vlivem kolektivu na odsouzeného (max. 12 odsouzených) a projevovaly se zde první náznaky postpenitenciární péče.“(Plecho, 2005,s.15)

Witzwilský nápravný ústav

„Vznikl ve Švýcarsku v roce 1895. Byli do ní posíláni prvotrestaní pachatelé a pachatelé za drobné provinění. Náprava měla být docílena zaměstnáním prospěšnou prací na poli, v zemědělském hospodářství, kde měli odsouzení volný pohyb a byli chráněni před škodlivým vlivem uzavřeného vězení. Způsob života a práce byl blízký podmínkám lidí na svobodě.Výchovný proces byl úzce spojován s produktivní prací a potřebami každodenního života a vycházel z pedagogických názorů Pestalozziho.“(Černíková, 2002,s.25)

Tato kolonie a její výchovný systém se stala vzorem pro podobné ústavy na dalšího půl století.

Koncem 19. století a počátkem 20.století snahy po zdokonalení systému výkonu trestu pokračují zaváděním takových postupů, které měly přispět k úspěšnější resocializaci, především k dosahování pozitivních změn v chování odsouzených. Rozšiřoval se i výchovný obsah trestu odnětí svobody.

Byly zřizovány otevřené nebo polootevřené věznice, pozorovací (diagnostická) střediska a výzkumná centra, došlo k rozšíření možností vzdělávání vězňů.(Černíková, 2002)

Pojem zacházení (ang. „treatment“, něm. „behandlung“) se stává ve 30. letech 20. století ústředním pojmem moderního vězeňství. V duchu humánních principů a restitučního pojetí práva připravila Mezinárodní trestní a vězeňská komise (International Penal and Penitentiary Commission) soubor pravidel pro zacházení s vězni, které v roce 1934 schválila Společnost národů.

Dne 10.12.1948 Valné shromáždění OSN přijalo a schválilo „Všeobecnou deklaraci lidských práv“ a současně vyzvalo všechny členské státy k jejímu zveřejnění, vysvětlování a plnění. Požadavek na ochranu vězňů před špatným zacházením je obsažen zejména v článku 5 Deklarace, že „Nikdo nesmí být mučen nebo podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu“.

Po roce 1951 pokračovala mezinárodní spolupráce v oblasti vězeňství v rámci OSN a jejím prvním významným výsledkem bylo projednání revidovaného textu souboru pravidel pro zacházení s vězni na prvním kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli, který se konal v roce 1955 v Ženevě. Na základě doporučení kongresu schválila soubor pravidel pro zacházení s vězni Hospodářská a sociální rada OSN a vydala ho jako „Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni a postupy jejich účinné realizace“ formou Rezoluce č. 663 C I (XXIV) ze dne 31.7.1957.

Standardní minimální pravidla vytyčila obecné a zvláštní principy pro zacházení s vězni, které představují minimální předpoklady pro resocializační činnost ve vězeňství. Jejich cílem se stala především ochrana vězňů před špatným zacházením, zvláště v souvislosti s prosazováním kázně a užíváním prostředků k omezování svobody v nápravných zařízeních.

Vývoj československého vězeňství po roce 1945 kontrastuje s nastupujícím trendem v západní Evropě. V této době naopak dochází na našem území k postupnému odklonu od přístupu k vězněným osobám, který vycházel z evropských trestně právních a nápravných (penitenciárních) tradic 18. a 19. století, zejména z odkazu Františka Josefa Řezáče (1819-1879), významného reformátora rakouského vězeňství. Pravidla pro zacházení s vězni vytýčená Mezinárodní trestní a vězeňskou komisí, na jejíž činnosti se od roku 1928 podílel i český delegát JUDr. Emil Lány (1879-1945) nebyla uváděna do života a účast na mezinárodní spolupráci ve vězeňství byla přerušena.

Odklon od západoevropské právní úpravy, k němuž došlo v letech 1945 až 1955 lze charakterizovat:

- hrubým porušováním presumpce nevinny u obviněných ve výkonu vazby
- ideologizací principů klasifikace a diferenciací odsouzených ve výkonu trestu
- uplatňováním militantních a agenturně operativních prvků k zajišťování kázně vězňů
- ekonomicko účelovým a represivním pojetím pracovní činnosti vězňů
- zneužíváním výchovně vzdělávacích prostředků k politické indoktrinaci a diskriminaci vězňů
- absencí práv vězňů a přehlížením jejich právní ochrany.

Tyto skutečnosti se jsou patrné nejen ze svědectví bývalých politických vězňů, ale především jsou doložitelné obsahem vnitřních předpisů pro výkon vazby a trestu odnětí svobody, které byly ve sledovaném období vydávány jako výnosy Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva národní bezpečnosti a Ministerstva vnitra nebo z obsahu řídicích aktů vězeňské správy.

Od roku 1951 se mohli obvinění zúčastňovat přednášek, školení a zájmové činnosti, číst knihy a časopisy jen se souhlasem prokurátora, který uvalil vazbu, nebo příslušného národního výboru, na jehož dožádání se vazba vykonávala. Na základě právní úpravy z roku 1954 byla ve všech věznicích zřízena vězeňská knihovna, ze které si mohli obvinění zapůjčovat zábavnou, politickou a technickou literaturu, učebnice (pro všeobecné vzdělání), časopisy a noviny a společenské hry.(Uhlík, 2005)

3.2 Evropské vězeňské systémy jako rámec resocializačního procesu

Díky rozvoji pedagogiky a psychologie, aplikovaných do vězeňství, se výkon trestu v celé Evropě humanizoval a vytvářely se soudobé vězeňské systémy.

V současné době existují mezi jednotlivými státy rozdíly v zacházení s vězni, i když naprostá většina ekonomicky rozvinutých zemí se snaží řídit mezinárodními úmluvami o vězeňství, především Standardními minimálními pravidly OSN pro zacházení s odsouzenými a Evropskými vězeňskými pravidly.

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni byla přijata v srpnu 1955 na prvním Kongresu Spojených národů, který se zabýval prevencí zločinu a zacházením (treatment) s provinilci.

Evropská vězeňská pravidla jsou přepracovanou formou Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, které vydala Organizace spojených národů ve Strasbourgu v roce 1991 pro podmínky Evropy.

Cílem bylo stanovit rozsah minimálních zásad pro oblast vězeňské správy v moderních progresivních vězeňských systémech, podporovat vězeňské správy, aby rozvíjely politiku a styl řízení na konkrétních zásadách účelu a spravedlnosti, podporovat u vězeňského personálu profesionální postoje, které by odrážely důležité sociální a morální stránky jejich práce a vytvářely podmínky, při nichž by mohli vylepšovat vlastní výkon ve prospěch společnosti jako celku, pro vězně v jejich péči a jejich vlastní uspokojení, poskytovat realistická základní kritéria, podle nichž vězeňské správy a ti, kteří jsou odpovědní za kontrolu podmínek a řízení věznic, mohou správně posuzovat jednání a měřit dosahovaný pokrok k vyšší úrovni.

V Evropských vězeňských pravidlech se klade důraz na zachování důstojnosti člověka, na závazek vězeňských správ jednat lidsky a prospěšně, na význam role personálu a na účinné moderní pojetí řízení.

Tato pravidla mají sloužit jako návod, povzbuzení a směrnice těm, kteří jsou činní na všech úrovních vězeňské správy.

Jsou členěny do pěti základních částí:

- 1.část:** základní principy aplikace Evropských vězeňských pravidel
- 2.část:** správa vězeňských zařízení (obsahuje soubor pravidel, základní standart, praxe věznic)
- 3.část:** Personál (výběr, vzdělávání, výcvik vězeňského personálu)
- 4.část:** stanovuje cíle vězeňského režimu, výchovu a vzdělávání odsouzených, práce jako prvek výchovy a převýchovy vězňů, sport a odpočinek, příprava na propuštění
- 5.část:** doplňující pravidla pro zvláštní kategorie vězňů

Evropská vězeňská pravidla musí být lehce přístupná personálu věznic i vězňům v jejich rodném jazyce. Za účelem dodržování Evropských pravidel se v jednotlivých státech, které se zavázaly je dodržovat, provádějí návštěvy ve vězeňských zařízeních a ústavech omezujících svobodu, prošetřují se stížnosti podané jednotlivci, pomáhá se jednotlivým členským státům Rady Evropy předcházet a optimálně řešit nepřijatelné zacházení s vězni.(Evropská vězeňská pravidla,2006)

4. Resocializační proces ve vybraných státech Evropské unie

V Evropské unii je začleněno 27 států. Z tohoto počtu je vybráno v této práci 12 zemí (včetně České republiky), aby bylo možno porovnat jejich vězeňské systémy, v jejichž rámci probíhá výkon trestu odnětí svobody pachatelů trestných činů s cílem o jejich resocializaci.

Každý evropský vězeňský systém, ač respektuje Evropská vězeňská pravidla, vychází z trochu jiných tradic, které jsou dány různými materiálními, organizačními, politickými a dalšími podmínkami té které země. Vyvíjí se tak, jak se vyvíjí a mění společenské klima.

4.1 Slovensko

Vnitropolitický vývoj Československa v roce 1968 vyústil do federativního uspořádání. Zákonem č. 173/1968 Sb., kterým se novelizoval zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, vězeňství přešlo z působnosti Ministerstva vnitra ČSSR do působnosti nově vytvořených ministerstev spravedlnosti ČSR a SSR.

Léta 1969 - 1989 byla obdobím postupné organizační a personální stabilizace vězeňské služby na Slovensku. Začaly se uplatňovat skupinové formy práce, prováděla se diagnostika na nástupních odděleních, v širší míře docházelo k uplatňování aplikované psychologie v penitenciární praxi.

V rámci resocializačních programů byly realizovány aktivity podporující všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených, až po získání maturitního vzdělání. Využívaly se výsledky výzkumné práce Výzkumného ústavu penologického pod vedením doc. Čepeláka a zkušenosti českého vězeňství.

Stupňující se společensko-politické napětí v roce 1989 se nevyhnulo ani prostředí vězeňství. Velmi složitá situace byla koncem tohoto roku zejména v ústavech pro výkon trestu odnětí svobody, v nichž byli zařazeni odsouzení II. a III. nápravně výchovné skupiny. Sérii vzpour neukončila ani velkorysá amnestie prezidenta republiky, kdy bylo propuštěno přibližně 70 % vězňů, tj. cca 7 800 osob.

Vývoj samostatného slovenského vězeňství začíná vznikem samostatné Slovenské republiky. Usnesením vlády Slovenské republiky č. 897 ze 17. prosince 1993 byla schválena Koncepce vězeňství ve Slovenské republice. Stanovila krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé úkoly až do roku 2010.

V současnosti disponuje slovenské vězeňství 18 ústavů, z nichž se v šesti vykonává vazba, v jednom je nemocnice pro obviněné a odsouzené.

Ostatní jsou ústavy na výkon trestu odnětí svobody. Z nich jsou 3 společné také pro výkon vazby - Ilava, Košice, Leopoldov.

Na Slovensku jako jediný ústav zajišťující výkon trestu odnětí svobody žen všech věkových skupin i výjimečného trestu je zřízen ústav Nitra - Chrenová.

Protože české i slovenské vězeňství se řadu let rozvíjelo jako jeden celek, má velmi mnoho společného. Spolupráce odborníků se rozvinula i v rámci vzdělávání zaměstnanců obou vězeňských služeb.

Všichni zaměstnanci Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky jsou příslušníci, nejsou tu jako v ČR občanští zaměstnanci.

Proto měl mimořádný význam pro stabilitu vězeňského personálu zákon č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

Tímto zákonem byli zrovnoprávněni příslušníci sboru s příslušníky ostatních ozbrojených a bezpečnostních sborů, mají sociální práva a jistoty státní služby založené na úplné apolitičnosti.(Lobodáš, 2003)

Slovenské věznice se na první pohled podobají těm českým. Organizovaný pohyb, ložnice bez nadměrné výzdoby, málo osobních věcí. Rovněž programy zacházení jsou podobné. Určitou odlišností však je, že se odsouzenému stanoví programy zacházení až po uplynutí 3 měsíců ve věznici. Specialisté to zdůvodňují tím, že musí nejprve poznat jeho osobnost. Již v této době ale mohou vybraní odsouzení pracovat mimo věznici. Je to proto, že o práci odsouzených je na Slovensku poměrně velký zájem.

4.2 Polsko

V uplynulých letech došlo k výrazným změnám v systému zacházení s vězni. Charakteristickými znaky jsou respektování lidských práv, individuální přístup a transparentnost.

Toho bylo dosaženo novou legislativou, zvýšenou péčí o kvalitu personálu, odstraněním dřívějšího antagonismu mezi vězni a vězeňským personálem.

Na uplatňování principů humanizace a rozvoje individuální odpovědnosti odsouzených participuje společnost prostřednictvím státních a nestátních organizací a církví.

Filozofie zacházení s vězni vychází z myšlenky jejich přípravy pro optimální začlenění a reintegraci do občanské společnosti po vykonání trestu. Každá věznice ale musí zohledňovat při realizaci tohoto cíle vlastní možnosti a podmínky, které jsou občas limitovány nedostatečným ekonomickým, prostorovým a personálním potenciálem.

Budoucnost by měla přinést řešení současných problémů, což jsou: zastaralá architektura, nezaměstnanost vězňů, přeplněnost stávajících kapacit a nedostatek finančních prostředků na rozvoj vězeňství ze státního rozpočtu.

Bezpečnost vězeňských zařízení je základním ukazatelem účinnosti každého vězeňského systému.

V Polsku navzdory přeplněnosti věznic, což je záležitost posledních několika let, se stav bezpečnosti udržuje na uspokojivé úrovni. Tento úspěch je možný díky profesionalitě a odhodlání vězeňského personálu, který při kontaktu s vězni využívá normy skutečné subjektivity a poskytuje nejnebezpečnějším vězňům zvláštní podmínky izolace.

Izolování nejnebezpečnějších vězňů v malých jednotkách se zvýšenou ostrahou v polských podmínkách funguje. Za předpokladu, že poskytování statutu nebezpečného vězně neprobíhá neuváženě, zaručuje toto řešení bezpečnost a při zachování profesionality vězeňského personálu nezpůsobuje podstatné zvýšení nepohodlí výkonu trestu.

V roce 2004 „existovalo v polských věznicích 16 jednotek pro nebezpečné vězně, které mohou dohromady držet až 414 vězňů, což splňuje potřeby státní správy, protože nebezpeční vězni tvoří asi 0,5 % populace (asi 420). Některá vězeňská zařízení mají

k dispozici cely připravené pro izolaci nebezpečných vězňů. Problém s nedostatkem míst pro tuto kategorii zadržených neexistuje.“(Pyrca, 2004, s. 94)

Pro výkon trestu odnětí svobody pachatelů méně závažných trestných činů je určena tzv. polootevřená věznice. Příkladem může být věznice v polském městě Jastrzębie – Zdrój, kde je umístěno kolem 1300 odsouzených. Personál tvoří pouze 150 zaměstnanců.

Resocializační působení na vězně je rozděleno do pěti oblastí, podobně jako je tomu u nás. Neexistuje zde nástupní oddělení. Odsouzenému, který je motivován k aktivitě a změně svého současného životního způsobu, je stanoven program zacházení – pracovní činnost, nauka a vzdělávání, kulturní, zájmová a sportovní činnost, extramurální kontakty s okolím a terapeutická činnost.

„ Poměrně významné části vězňů programy zacházení stanoveny nejsou. Jedná se o vězně, u nichž je míra narušení zanedbatelná a není potřeba na ně více působit, a o vězně, kteří odmítají spolupracovat, čímž automaticky ztrácejí možnost účastnit se extramurálních aktivit a jejich šance na podmíněčné propuštění je minimální.“(České vězeňství 14/2006,č.5,s.18-19)

Poptávka po pracovních činnostech z řad odsouzených podobně jako u nás výrazně převyšuje nabídku.

Spolu se zavedením tržního hospodářství v Polsku se oslabilo možnost plného zaměstnávání vězňů. Tento stav je objektivně podmíněn: vězni mají velice nízkou úroveň odborné přípravy, motivace a návykové problémy.

„Pracovně zařazených ve věznici Jastrzębie – Zdrój je necelých 300 odsouzených. Jsou zaměstnáni ve vnitřní režii či mimo objekt věznice a při plnění pracovních úkolů vykonávají zpravidla údržbářské práce jako je malování, opravy plotů, úklidy v areálu a co je zajímavé, placeni jsou tzv. barákoví odsouzení, kteří mají přehled o pohybu ostatních, organizují nástupy na stravu, podílejí se na početních prověrkách a částečně tak nahrazují činnost dozorců. Část odsouzených jezdí do města uklízet bez nároku na mzdu.“(České vězeňství 14/2006,č.5,s.18-19)

Důraz je v Polsku kladen rovněž na neplacenou práci vězňů při společensky prospěšných pracích. I když tyto nepřinášejí zadrženým osobám měřitelné finanční zisky,

mají je připravené provádět placenou práci, organizují jejich čas ve vězení a poskytují jim pocit užitečnosti z jejich činnosti obvykle prováděné ve prospěch místní společnosti, zdravotnictví, škol, vzdělávacích a kulturních institucí.

Nezaměstnaní odsouzení, kteří nejsou cíleně zařazováni do žádných aktivit resocializačních programů, žijí svým vlastním životem. Občas mají příležitost se účastnit sportovních a kulturních aktivit. Vzdělávací aktivity jsou pouze omezené.

Základní a středoškolské vzdělávání se v Polsku systémově realizuje pouze ve vybraných věznicích.

Terapeutické programy jsou určeny odsouzeným s mentální retardací, tělesným handicapem a závislým na omamných a psychotropních látkách.

Prioritou všech programů zůstává udržování a upevňování extramurálních vztahů s okolím. Tuto skutečnost potvrzuje zákonné zvýšení doby trvání návštěv o jednu hodinu déle, v případě, že odsouzený má dítě do 15 let, při splnění určitých podmínek může mít odsouzený povolenu vycházku v délce 30 hodin, kterých může být v jednom roce až 28, může dostat několikadenní propustku v rozsahu 14 dnů. V souvislosti s přípravou na propuštění z výkonu trestu lze odsouzenému v posledním půl roce umožnit opuštění věznice až na 105 dní.

Velká volnost je i o návštěvách, kde na jejich průběh nedohlíží nikdo, za odsouzeným mohou docházet na návštěvu i osoby jiné než blízké. (České vězeňství 14/2006,č.5)

Mezi další odlišnosti patří i povolování osobních věcí. „Odsouzení mohou mít v držení vlastní televizi, video, počítač a další elektroniku, libovolné množství videokazet a obsahem dle vlastního uvážení, v českých věznicích naprosto nemyslitelné výhody v ústrojové kázní, množství osobních věcí či úpravě ložnic“ (České vězeňství 14/2006,č.5,s.18-19)

Pokud se octne Polák v českém vězení, octne se v docela jiných podmínkách a je možné, že právě výše popsané odlišnosti mohou být základem pro jeho konfliktní chování a stížnosti. (Pyrcak,2004)

4.3 Německo

„Německý trestní zákon rozděluje delikty na zločiny a přečiny. Nejnižší hranice trestu odnětí svobody za zločiny je 1 rok, nejvyšší hranice je 15 let. Za zvlášť závažné zločiny (např. vraždu) lze uložit doživotní trest. Za přečiny lze uložit trest odnětí svobody v trvání od 1 měsíce do 1 roku. Trestní zákon úplně vylučuje tresty kratší než 1 měsíc, kromě toho stanovuje kritérium pro ukládání trestů kratších 6 měsíců. Tyto krátkodobé tresty lze uložit jen tehdy, pokud si zvláštní okolnosti týkající se spáchaného činu nebo osoby pachatele vyžadují uložení výkonu trestu odnětí svobody v zájmu působení na pachatele nebo ochrany právního řádu společnosti.“(Krošlaková, 2002,s.27)

Zákonným podkladem pro výkon trestu u dospělých v Německu je zákon o výkonu trestu z r. 1976. Od té doby se ovšem projevíly některé problémy, s nimiž tvůrci zákona nepočítali. Jednalo se zejména: o uvěznění teroristů z tzv. frakce Rudé armády a všeobecný nárůst zaznamenaných násilných činů v trestní praxi, o rostoucí počet uvězněných drogově závislých, o věznění stále většího počtu cizinců a o větší pronikání optimismu v oblasti resocializace vězňů.

V posledních 10-15 letech došlo v názorech na resocializaci k vystřízlivění a zároveň k poznání, že nemálo pachatelů nelze změnit, mnozí se změnit nemohou. Dalšími problémy jsou absence zákona o výkonu trestu mladistvých, nadbytek vězňů, společná vazba, vysoké náklady. Přes uvedené problémy dochází v řadě oblastí ke zlepšení. Například stoupl standard bezpečnosti, vězňům byla zvýšena odměna za práci, zintenzívnilo projednávání sexuálních trestných činů.

Pro celkové zlepšení justiční správy je třeba pomoci uvězněným přeorientovat se ve smyslu účelu trestu a vytvořit jim k tomu podmínky. (Jackel, 2004)

Velice důležitým faktorem je dobrý tým pracovníků a jeho vedení, stejně jako zajištění bezpečnosti vězněných osob a personálu.

V Německu je proto umožněno telefonování pouze v němčině, dopisy mohou vězni psát rovněž pouze v němčině a pouze v německém jazyce lze hovořit při návštěvách. Toto opatření se děje proto, že pokud by komunikace cizinců probíhala v různých jazycích, personál věznic by nerozuměl a nemohl dostatečně kontrolovat obsahy sdělení.

Na rozdíl od tohoto relativně přísného opatření vůči cizincům, je vězňům povoleno mít na cele vlastní notebooky a připojovat se k internetu. Jak zamezit zneužívání této možnosti k nekalým činnostem, v současné době (2008) vězeňská správa řeší.

Tak jako v dalších zemích EU, např. ve Francii, se německé vězeňství setkává s dalším současným nebezpečným fenoménem, což je islámský radikalismus.

4.3.1 Dolní Sasko

Dolní Sasko se podobá počtem svých obyvatel České republice. Disponuje 25 věznicemi, kde je místo pro asi 7 000 obviněných a odsouzených osob. Jednou z priorit dolnosaského vězeňství je samostatné ubytování.

V Dolní Sasku jsou tři zařízení pro mládež a mladé pachatele, ostatní věznice jsou pro dospělé. Kromě toho jsou zřízeny ústavy pro ženy, sociálně terapeutická zařízení a centrální vězeňská nemocnice.

Resort vězeňství zahrnuje 3 900 míst, z toho je 3 150 dozorců. Z odborníků zde pracují především učitelé, sociální pracovníci, psychologové a lékaři, ženy mezi nimi tvoří 55 %. Operativní bezpečnostní práci vykonává speciální služba. O vzdělávání personálu pečuje vzdělávací institut, buduje se vysoká škola pro vyšší management, o zdraví se stará zdravotní středisko. Trvalá pozornost se věnuje kontaktům s veřejností a médií.

Dolní Sasko se připravuje na novou koncepci výkonu trestu. Pro programy zacházení má být rozhodující, v jaké míře jsou jednotliví vězni připraveni otevřít se cíli budoucího beztrestného života. Každý dostane šanci.

„V Dolním Sasku je vězněno 85 osob na 100 000 obyvatel. Velká část vězňů však nepochází z Německa. Dominantní skupinou v oblasti subkulturního chování jsou Němci z bývalého SSSR. Dosáhnout cíle výkonu trestu, zejména u mladistvých, je obtížné vzhledem k jazykové bariéře. V posledních letech lze sledovat nárůst počtu pachatelů deliktů spojených s drogami, násilím a sexuálními trestnými činy“. (Berckhauer, 2003,s.101)

Zajímavostí je, že se v Sasku chystá otevření tzv. „věznice třetího věku“. Tak, jak stárne populace, zvyšuje se i věk delikventů. V Dolním Sasku se v roce 2006 zabývaly soudy 8000 případy, v nichž figurovali viníci starší 60 let.

4.3.2 Bavorsko

Bavorsko má 38 věznic - 23 samostatných a 15 přidružených a také 6 zařízení pro krátkodobé zadržení mladistvých.

V posledních letech se aktuální počet vězňů dramaticky zvýšil a v současné době se Bavorsko potýká s s problémem přeplněnosti vězeňských zařízení.

Důvodem této situace je mimořádný nárůst počtu zahraničních vězňů od hranic s východními sousedícími státy, rostoucí globalizace závažné kriminality zejména pokud jde o gangy a drogy, a také nárůst počtu vězňů, kteří mají být deportováni.

Kvůli odlišné kompetenci bavorských věznic je vyrovnávání počtů mezi možné pouze do určité míry. Jediný způsob, který má problém přeplněnosti vyřešit je výstavba nových a rozšiřování stávajících zařízení.

Pro uvěznění mladistvých odsouzených existují v Bavorsku tři věznice pro mladistvé - vlastně pouze pro „zlé chlapce“.

Pro dívky existuje oddělení pro mladistvé v ženské věznici v Aichachu. Tato věznice je jediná odpovědná za zadržení mladistvých pachatelek z celého Bavorska. V této věznici najdeme rovněž oddělení pro výkon trestu matek s dětmi. Právě toto oddělení bylo jedním ze vzorů pro založení podobného u nás v Česku ve Světlé nad Sázavou.

Odpovědnost 3 věznic pro mladistvé mužské pachatele se v podstatě odvozuje podle jejich věku, kriminální minulosti, délky trestu odnětí svobody a část podle konkrétního trestného činu.

Věznice v Laufen-Lebenau je v zásadě určena pro mladší vězně (14 –17 let).

Věznice v Ebrachu je pro vězně starší 17 let, kteří již byli trestáni v nebo jejichž trest je delší než 3 roky nebo pro ty, kteří jsou starší 21 let.

Věznice Neuburg-Herrenworth je odpovědná za výkon trestu mladistvých ve věku mezi 17 a 21 lety, kteří jsou ve vězení poprvé a jejichž tresty nejsou delší než 3 roky.

Věznice Neuburg-Herrenworth byla postavena v letech 1985 až 1990. Tato věznice byla naplánována a vybudována na základě výsledků nejnovějšího výzkumu psychologického a pedagogického zacházení s mladými pachateli. Je jakousi chloubou bavorského vězeňství.

Věznice byla vybudována podle plánu malé vesnice. Byla zde myšlenka mít oddělené zóny pro ubytování, dílny, školu, kostel, sport a několik aktivit pro volný čas. Ubytování se nachází ve čtyřech domech okolo centrálního náměstí. Každý z nich může ubytovat 50 osob, rozdělených do dvou sekcí.

Věznice může ubytovat až 204 vězňů. Z celkového počtu 204 míst je 156 určeno pro ubytování jednotlivců a 48 pro skupinové ubytování. Není zde zahrnuto 7 míst ve zdravotnické sekci, ani 20 míst ve speciálním oddělení pro nově příchozí, kde tráví nově příchozí vězni kolik týdnů. Během tohoto období probíhají jejich rozhovory s psychologem, sociálním pracovníky a učiteli, jejichž účelem je zjistit jejich schopnosti a zájmy pro stanovení resocializačních postupů.

Méně než polovina těchto mladistvých odsouzených vězňů má dokončené školní vzdělání a pouze ani ne jedna třetina je vyučena. Více než dvě třetiny mladých vězňů byli před odnětím svobody nezaměstnaní. Proto je zvláštní pozornost věnována základnímu vzdělání a odbornému výcviku.

Pro mladistvé jsou realizována opatření pro základní vzdělávání. Jsou to kurzy pro negramotné osoby, zvláštní lekce na zlepšení schopnosti čtení a psaní a zejména pro cizince kurzy němčiny, jsou zajištěny kurzy pro dodatečné získání středoškolského moderního vzdělání, kromě toho se nabízí získání kvalifikace pro zpracování dat, kurzy cizích jazyků - zejména angličtiny, kurzy psaní na stroji, atd.

Jako základ pro možnost probace po propuštění se značný význam klade na odborný výcvik. Věznice v Neuburg-Herrenworthu nabízí odborný výcvik v profesích tesař, operátor stavebních strojů, barvicí technologie, elektrikář, řezník, zedník.

Kromě tohoto úplného výcviku poskytuje základní kurzy pro vězně s kratšími tresty. Takové kurzy jsou rozloženy do období 6 měsíců. (H.U. Worliczka, 2004)

4.4 Rakousko

„Rakouský trestní zákon stanovuje minimální délku trestu odnětí svobody na 1 den, maximální délka je stanovena na 20 let. Výjimečným trestem je odnětí svobody na doživotí. Jestliže krátkodobý trest odnětí svobody není potřeba z hlediska individuální či celkové prevence, soud je povinen místo tohoto trestu uložit trest peněžitý. Pokud má soud pochybnosti o účinnosti krátkodobého trestu, musí uložit peněžitou sankci.“(Krošlaková, 2002,s.25)

Řízení resortu spravedlnosti v Rakousku a tedy i věznic spadá do federální působnosti. V rámci federálního ministerstva spravedlnosti je zřízeno ředitelství pro správu věznic.

Předsedové regionálních trestních soudů odpovídají za správu věznic v dané oblasti, ředitelé věznic plní funkci správních orgánů první instance.

Vězeňská zařízení se dělí na tři hlavní skupiny.

Jsou to soudní věznice, což jsou vězeňská zařízení, která náleží k regionálním trestním soudům a kde jsou zadržovány osoby ve vyšetřovací vazbě. Jsou tu odděleně i vězni, vykonávající trest odnětí svobody do délky 18 měsíců.

Dále jsou to státní věznice, kde jsou umístěni odsouzení k trest odnětí svobody na dobu 18 měsíců až 20 let a odsouzení na doživotí.

Dalším vězeňským zařízením jsou vězeňské ústavy. V nich jsou kladeny zvláštní nároky na zacházení s vězni.

Jsou to zvláštní ústavy pro mladistvé, mentálně postižené, závislé na alkoholu nebo drogách. Zvláštní ústavy existují pro zvlášť nebezpečné recidivisty.

Rakouský vězeňský systém disponuje specializovanými zařízeními ke zvláštním formám výkonu trestů. Jsou to léčebné ústavy pro pachatele sexuálně motivovaných činů, ústavy obecného lékařství nebo psychiatrie, ústavy pro drogově závislé delikventy, ústavy pro výkon trestu mladistvých a ústavy pro výkon trestu matek s dětmi.

V Rakousku je zaveden trest tzv. domácího vězení.

V Rakousku je zřízeno 29 hlavních věznic a 16 pobočných ústavů.

Vězeňská správa upřednostňuje princip rozptýleného umístění vězňů zvláštních kategorií (např. nebezpečných delikventů), a tak v každé ze sedmi státních věznic existují různé divize (oddělení), které se zaměřují na uplatňování široké škály režimů (od režimu částečné svobody přes volný pohyb nebo pravidelný režim zvláštního zacházení až po střežené režimy v ostraze). V šesti státních věznicích jsou střežené ústavy, ve třech i úseky se zvýšenou ostrahou.

Všechny vězeňské ústavy jsou organizovány tak, aby byly co nejsamostatnější. Při řízení vězeňství je využíváno moderních informačních technologií.

„Výcvik personálu je povinný a dlouhodobý. Definitivní jmenování vězeňským dozorcem je udělováno po čtyřech letech služby.

Velká pozornost je věnována vnější bezpečnosti. Využívají se elektronické prostředky, ale i živá síla. Proto je při přípravě dbáno na výcvik vězeňské stráže, včetně zacházení s tzv. víceúčelovou pohotovostní holí.

Zdravotní péči zajišťují lékaři zaměstnaní na plný či částečný úvazek, všechny hlavní ústavy mají jednotky lékařské péče, některé věznice i vlastní nemocnici. Probíhá řada terapeutických programů.“(Haider, 2003, s. 54)

Způsob ubytování vězňů splňuje všechny hygienické nároky. Věznice jsou prostorné dobře osvětlené, větrané a vytápěné. Jednomístné cely mají 15 metrů čtverečných, v celách s větším počtem vězňů připadá na jednoho vězně 10 až 12 metrů krychlových prostoru.

Všichni práce schopní vězni mají povinnost pracovat. Základním cílem pracovního systému ve věznicích je zachování nebo i zvýšení kvalifikace vězně, což mu po propuštění má usnadnit snadnější reintegraci.

Vzdělávání vězňů je v souladu s rakouským vzdělávacím systémem, aby mohli vězni bez větších problémů pokračovat ve studiu po propuštění na svobodu. V každém vězeňském zařízení je vytvořen komplexní vzdělávací program, který poskytuje všem vězňům možnost a příležitost realizovat alespoň některé jejich potřeby.

Vězni se mohou věnovat sportovním, kulturním, vzdělávacím a jiným volnočasovým aktivitám.

Kurzy pro volný čas se zaměřují na rukodělné práce. Cizinci se v některých věznicích mohou zdokonalovat v němčině.

Stejně jako pracovní činnost i tyto aktivity mají za cíl zachování pořádku a bezpečnosti a přispívají ke zdárné reintegraci.(Štumpf, 2005)

„Vězeň má právo si stěžovat na jakékoli vězeňské opatření, které se ho osobně dotýká, má právo na minimálně půlhodinovou návštěvu jednou za týden.

Může využít propustku, zúčastnit se běžných bohoslužeb, za zvláštních okolností lze i telefonovat.

Rakouské státní věznice zaměstnávají sociální pracovníky, kteří ve spolupráci s církevními a soukromými charitativními organizacemi usnadňují chovancům návrat na svobodu

Probační služba se vykonává prostřednictvím nestátního Spolku pro probační službu a sociální práci.“(Heider,2003)

Co se týče inovace v rakouském vězeňství, není bez zajímavosti, že od ledna 2006 jsou ve spolkové zemi Horní Rakousy, ve Vídni a Gratzu zavedeny nesnímatelné elektronické náramky, které mají zajistit, aby odsouzený neopouštěl stanovené místo pobytu. Jsou určeny pro odsouzené za méně závažná provinění s vlastním ubytováním (tzv. domácím vězením) Náramky mají zabudovanou malou vysílačku a nosí se na noze nad kotníkem. Systém je propojen s mobilním telefonem a satelitem. Ten automaticky upozorní obsluhu, pokud by se dotyčný pokusil náramku zbavit nebo opustit vymezené území. „Denní náklady na fungování elektronických náramků vyjdou čtyřikrát levněji než náklady na věznění lidí. Náramky se používají již v řadě dalších zemí...“(České vězeňství 14/2006, č.1,s.24)

4.5 Velká Británie

Britský vězeňský systém byl dlouhou dobu pod velmi silným vlivem konzervativních předpisů, kdy mnohé z nich vznikly již ve Viktoriánské době. K výrazné modernizaci došlo až po roce 1990 a dnes je britské vězeňství v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly. Většina věznic slouží jak k výkonu trestu odnětí svobody tak k výkonu vazby.

Britské věznice jsou rozděleny do 5 kategorií, které mají různou míru ostrahy. To umožňuje diferencované umístování i zacházení s vězni podle závažnosti trestného činu, chování v předchozím výkonu trestu i podle míry aktivního zapojení vězně do práce na sobě samém. Progresivita současného britského vězeňství spočívá i v tom, že zařazování a přerazování vězňů v rámci celého systému prostupnosti je zcela v kompetenci vězeňské služby.

Velký význam v moderní koncepci britského vězeňství je přisuzován vzdělávání a profesní přípravě vězňů. K těmto účelům jsou ve věznicích budována specializovaná vzdělávací střediska s širokou nabídkou různých odborných kurzů.

V současné době je považován ve Velké Británii za nejvýznamnější pozitivní přístup personálu k vězňům. Na vězeňský personál, který je při výkonu služby neozbrojen, jsou kladeny vysoké nároky z hlediska profesionality. Proto je výběru a přípravě vězeňského personálu věnována vysoká pozornost.

Věznice jsou koncipovány tak, aby bylo naplněno právo každého vězně na samostatné ubytování. Jednomístné cely jsou prostorné s přívodem teplé a studené vody, s okny, které zaručují dostatek světla a vzduchu. Vybavení cely se řídí typem věznice. Společenské prostory jsou vybaveny televizorem, videem, stolky s hrami, kulečnický a tenisovými stoly. Vězni mají možnost cvičit v tělocvičně a posilovnách.

Britská vězeňská koncepce je vedena snahou o relativní psychickou a sociální spokojenost vězňů, jejich plnou zaměstnanost a čas naplněný smysluplnými aktivitami, což má vést k jejich úspěšné reintegraci do společnosti. (Hála, 2005)

4.5.1 Anglie a Wales

Velký problém v Anglii a ve Walesu je kriminalita mládeže. Z průzkumu, který proběhl mezi dětmi od 11 do 16 let vyplynulo, že se za poslední rok (2006) 25% dopustilo nějaké trestné činnosti a 60% záškoláctví.

„V letech 1998-1999 byla v Anglii provedena reforma soudnictví, která přinesla řadu změn i práci s mladistvými pachateli. Jejimi základními principy jsou včasná intervence, práce s jednotlivci, vymezení kompetence složek podílejících se na zacházení s mladistvými, zapojení široké veřejnosti do procesu.

Zákonem jsou vymezeny:

Princip prevence páčání trestné činnosti u dětí a mládeže (u prvopachatelů i recidivistů), poradenská činnost, definování národních standardů, principy efektivní praxe, umístování pachatelů (dohled nad tím, do jakých zařízení se mladiství dostávají).

Reforma soudnictví se dotkla i soudních rozhodnutí. Před ní docházelo u mladistvým pachatelů k řadě napomenutí a udělování důtek. Nyní je striktně stanoveno, že první napomenutí ukládá policie, po poslední výstraze následuje alternativní trest, poté soud a výkon trestu odnětí svobody.

Pokud se mladiství pachatelé ke spáchání trestu přiznají, následuje příkaz k postoupení. Dostanou se ke komunikativnímu panelu, kde se s nimi vyhotoví smlouva, která se musí důsledně plnit, vše je kontrolováno. Nový přístup se projevuje v oblasti provádění opatření týkajících se programů zaměřených na rodinu. Programy intenzivního dohledu a dozoru se zaměřují na rizika snížení recidivy u mladistvých, práci s drogově závislými a mladistvými s duševními problémy. Řeší se možnosti jejich ubytování, přímo ve věznici se připravují na vstup do společnosti po propuštění. Týmy mají vypracovanou metodologii, která v zájmu rychlého vyřešení případů počítá i se zapojením rodičů.

Reforma se týkala i nápravných zařízení. Rada pro mladistvé pachatele (YJB), což je nezávislá organizace, která nespadá do vládního resortu, ale s vládou úzce spolupracuje, má rozpočet, z něhož také financuje zařízení, kam jsou umístováni mladiství pachatelé.

Typy věznic: věznice pro mladistvé spravované vězeňskou službou, nápravná zařízení pro mladistvé pod místní samosprávou, soukromé subjekty.“(České vězeňství 14/2006, č.5, s.17)

Dříve se systém práce s mladistvými zaměřoval na mladistvé pachatele teprve poté, kdy byli umístěni do věznice. Po reformě soudnictví nový trestní a přestupkový řád stanovil jako prioritní cíl prevenci, protože včasná intervence má pozitivní vliv na celou veřejnost a snižuje pozdější náklady.

Byly formulovány tzv. klíčové rizikové faktory, což jsou mladiství se špatnými školními výsledky, mladiství z problémových rodin, mladiství sdružující se do antisociálních skupin.

Velký důraz je kladem na práci s pachatelem po propuštění z věznice, což je významný prvek prevence recidivy a v Česku dosud není plně vyřešen.

Práce s narušenou mládeží vychází v Anglii z principů multipersonálního přístupu (tvoření týmů z policistů, sociálních pracovníků, terapeutů, pracovníků probace apod.), individuálního přístupu k potřebám klienta a využívání tzv. alternativních trestů.

Příkladem zařízení pro mladistvé je věznice v londýnské čtvrti Orchard Lodge.

Věznice Orchard Lodge je zařízení pro mladistvé muže ve věku od 11 do 17 let s odlišnými typy ubytování, které má tři uzavřená (střežená) oddělení jedno oddělení otevřené. Zařízení slouží i jako náhrada vazby, jsou tu i mladiství vrahové.

Do otevřeného oddělení mohou ohlášené návštěvy kdykoli, s povolením je možno kouřit. Na všech odděleních je obchod, kde chovanci mohou nakupovat za udělené body (financování nákupů jde na vrub organizace, klient neplatí nic).

Uzavřené oddělení je nekuřácké, návštěvy jsou povoleny pouze o víkendu. Bezpečnost je monitorována kamerami. Pokud nelze zvládnout chování agresivního jedince verbálně, mohou proti němu zaměstnanci použít i fyzický zákrok vedoucí ke znehybnění. Na 15 minut ho lze umístit na samotku. Významný prvek v prevenci šikany a násilí je samostatné ubytování klientů v pokojích se sociálním zařízením, na noc se klienti zamykají.

Při nástupu do zařízení jsou hodnocena možná rizika, prvních 14 dní jsou všichni vedeni jako vysoce riziková, poté jsou podle míry rizika rozděleni do tří kategorií.

V prvních 14 dnech po nástupu dostane mladiství žlutou kartu, kde má v 7 bodech v bodech uveden základní cíl, tj., jak se chovat, co dodržovat atd.), Podle hodnocení chování si postupně připraví další cíle. Za dobré chování dostane body, za něž může nakupovat nebo se dívat na televizi, telefonovat atd. Další fází je modrá karta, která umožňuje mít klíč od

svého pokoje. Kázeňským trestem je nezískání bodů. Klient tak může svou situaci svým chováním neustále ovlivňovat.

Výuku ve škole zajišťují učitelé, kteří podobně jako psychiatr, psycholog a drogový terapeut nejsou kmenovými zaměstnanci věznice.

V průběhu dne probíhají různé programy, počítačové hry, tenis, sporty, klubovny a diskusní kluby. V kuchyňkách se učí vařit a péct, chodí nakupovat a učí se uklízet.

Prvotním cílem je pozitivní motivace k řádnému životu na svobodě. (České vězeňství 14/2006, č.5)

4.5.2 Skotsko

Ve Skotsku je celkem 16 věznic, z toho pouze jedna pro mladistvé obviněné a odsouzené (od 16 do 21 let), jedna je soukromá. Ve výkonu trestu je přibližně 7 000 osob, z nichž 90% má trest kratší než 6 měsíců.

Obdobou českého vychovatele ve věznici je ve Skotsku vedoucí případu, na jednoho vedoucího připadá kolem 10 odsouzených.

Uniformovaní zaměstnanci nenosí u sebe žádné donucovací prostředky.

„Velký důraz je ve Skotsku kladen na motivaci odsouzených k lepšímu chování na bázi dobrovolnosti, funguje princip odměňování za dobré chování, plnění cílů programů zacházení apod.. Odsouzení usilují o přeřazení do oddělení s mírnějším režimem, o kterém rozhoduje ředitel na doporučení odborné komise. Na základě hodnocení rizik a potřeb jsou odsouzení zařazováni do různých programů a výcviků, popř. připravováni na podmíněné propuštění. Intenzivně jsou podporovány kontakty s rodinou, zajištění bydlení a zaměstnání s ohledem na pokračování resocializace po propuštění. Systém postpenitenciární péče je založen na úzké a dlouholeté spolupráci mezi Probační a mediační službou a vězeňskou službou, na níž se podílejí státní i dobrovolnické organizace.“ (České Vězeňství 14/2006 č.1,s.25)

Ve Skotsku je mezi je velký počet vězňů závislých na drogách nebo alkoholu. Pro ně jsou určeny zvláštní programy.

„Skotský systém odsouzeným zaručuje jistější perspektivu podmíněného propuštění po vykonání části trestu určeného soudem. Odsouzení s tresty do 4 let jsou propouštěni zpravidla po výkonu poloviny trestu, a to bez dohledu probačního pracovníka. Žádosti o podmíněné propuštění odsouzených s tresty delšími než 4 roky posuzuje ve Skotsku

parolová rada, která zasedá každý týden. Většinou rozhodne ve prospěch odsouzeného, který však na svobodu odchází s přídavkem povinného dohledu a spolupráce s probačním pracovníkem.

V případě negativního rozhodnutí rady po uplynutí poloviny trestu má odsouzený vysokou šanci na propuštění po vykonání dvou třetin svého trestu odnětí svobody.

V případě porušení povinnosti dohledu reaguje parolová rada rozhodnutím o návratu odsouzeného zpět do věznice.

Parolovou radu tvoří 23 osob, které působí jako právníci, soudci, státní zástupci, sociální pracovníci, psychologové, psychiatři nebo v radě zastupují veřejnost.“ (České vězeňství 14/2006 č.1,s.25)

4.6 Norsko

„Norský trestní zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody od 14 dnů do 21 let. Průměrná délka uvěznění je přibližně 3 měsíce a obvyklá maximální délka 12 roků. Zpravidla všichni vězni mají šanci na podmíněčné propuštění po odpykání dvou třetin délky trestu

včetně doby vazby. Podmínečné propuštění nezáleží na typu zločinu. Ve výjimečných případech mohou být vězni propuštěni po vykonání poloviny trestu. Trest kratší než 2 měsíce musí být odpykán celý.“(Krošlaková,2002,s.26)

Vězeňství v Norsku spadá do působnosti ministerstva spravedlnosti. Zajímavé je, že místo generálního ředitelství pracuje na ministerstvu odbor pro vězeňství, který má méně než 20 zaměstnanců.

Věznice jsou členěny do 6 regionů, v jejichž čele jsou regionální ředitelé, kteří mají přibližně 20 zaměstnanců a řeší veškeré záležitosti regionu včetně rozpočtu a personálního zabezpečení věznic.

Na území Norska je zřízeno 50 věznic, z nichž se přibližně 80% nachází v blízkosti hlavního města Norska Osla. Kapacita největší věznice je 230 vězněných osob, nejmenší věznice je určena pro 10 osob.

V Norsku platí zákon, že výkon trestu musí probíhat co nejbližší místa bydliště vězněné osoby. V norských podmínkách, kde na 1 km čtverečný připadá v průměru 12 lidí, jsou tyto malé věznice nutností.

Vězni jsou ubytováni samostatně, mají od své cely klíč a pokud jdou mimo celu, mohou si ji zamknout. Personál má klíče univerzální.

V případě přeplněnosti věznic může ředitel odmítnout další příjem odsouzených do výkonu trestu. Takový člověk obdrží tzv. „čekací list“ a čeká, až bude k nástupu trestu vyzván.

Fungování vězeňské služby se od české liší i v tom, že není odpovědná za vzdělávání vězňů. Jejich právo na vzdělání zajišťují civilní školy pod záštitou ministerstva školství.

Lékaři, psychologové a psychiatři nejsou zaměstnanci vězeňské služby, péči o vězně zajišťuje resort ministerstva zdravotnictví.

Práci pro vězně rovněž nezajišťuje sama vězeňská služba, je to v kompetenci pracovních úřadů.

Uspokojování náboženských práv a svobod zajišťuje ve věznicích koordinátor – většinou luteránský duchovní.

O knihovnické služby pečuje a ze zákona je i financuje stát prostřednictvím 16 veřejných knihoven

Norská vězeňská služba není při výkonu služby ozbrojená, ozbrojená je pouze policie. Ta provádí eskorty osob ve výkonu vazby, eskorty osob ve výkonu trestu provádí vězeňská služba sama.

Všem odsouzeným je ze zákona nabízeno po propuštění místo k bydlení, proto norská vězeňská služba disponuje nejen věznicemi, ale i domy na půl cesty. (V roce 2006 jich bylo 5)

Jediným vzdělávacím zařízením v norské vězeňské službě je výcvikové středisko Krus, jež zajišťuje základní dvouletou přípravu nově přijatých zaměstnanců. Výcvik trvá dva roky. První rok po přijetí stráví noví zaměstnanci v tzv. školních věznicích, aby získali určité zkušenosti z vězeňského prostředí, a teprve druhý rok tráví teoretickým studiem a přípravou na vykonání závěrečných zkoušek ve škole. Po ukončení druhého roku přípravy musí absolventi odsloužit jeden rok ve věznici, jež jim je určena, a teprve poté se mohou stát plnoprávními zaměstnanci norské vězeňské služby.

Norská vězeňská služba nemá status ozbrojeného sboru, takže se nemusí provádět časově náročný výcvik v užití zbraní, ze zákona nezajišťuje některé činnosti, např. eskorty k soudům, přemísťování vězňů atd., v neposlední řadě i její organizační struktura je mnohem jednodušší. Veškerý personál je uniformovaný, to znamená, že prochází jednotným výcvikem. Na mnohé specializované činnosti si jednotlivé věznice najímají externí pracovníky. (Horna, 2008)

4.7 Nizozemsko

Nejvyšším trestem v Nizozemsku je trest odnětí svobody na doživotí, respektive na 20 let. V ostatních případech je rozpětí trestu odnětí svobody od 1 dne po 15 let. Odnětí svobody lze také uložit ve formě detence v délce od 1 dne po 1 rok. Tato forma trestu se ukládá především za spáchané přestupky, ve zvláštních případech (recidiva, zneužití pravomoci veřejného činitele atd.) může být detence uložena až na 16 měsíců.

„Nizozemský vězeňský systém se od našeho poněkud liší. Věznice jsou řízeny v rámci jednotlivých regionů. V čele regionu stojí regionální ředitel, kterému jsou podřízeni ředitelé věznic. Regionální ředitel je přímo odpovědný generálnímu řediteli, jehož jmenuje ministr. Až do nedávné doby nemělo nizozemské vězeňství problémy s ubytovací kapacitou a odsouzení byli na celách po jednom. Vzhledem ke značnému nárůstu počtu vězněných osob v posledních třech letech (2007) se stav změnil. Ubytování vězňů řeší zákon, podle něhož mohou být maximálně ve 30% cel z celkového počtu každé věznice ubytování až dva odsouzení.

Pokud mají vězni finanční prostředky, mohou si od věznice pronajmout na celý televizi, ledničku, kávovar, mikrovlnnou troubu – to vše za 2,50 Euro za týden. Vězni mohou v době vycházek libovolně telefonovat z telefonních automatů, pokud nemají soudem nařízeno jinak. Svůj volný čas mohou trávit na četných sportovištích, mají k dispozici fitnesscentra, fotbalová a tenisová hřiště, knihovnu atd. zapojení do volnočasových aktivit není povinné.

Velký důraz je kladen na zaměstnávání odsouzených. Ve velké míře se jedná o pracoviště s lehkou manuální činností, vězni šijí koberečky do aut, ochranné sítě na tenisové kurty, kompletují jednoduché kuchyňské potřeby.

Zajímavé je zapojení žen např. na pracovišti callcentra jedné věznice, kdy nabízejí zákazníkům – náhodně vybraným účastníkům veřejné telefonní sítě produkty zadavatelské firmy. Odsouzené samozřejmě neznají číslo volaného a ani on neví, že hovoří s odsouzenou.

Z hlediska bezpečnosti je v nizozemských věznicích upřednostňováno technické zabezpečení oproti živé síle. Stejně jako u nás najdeme ve věznice operační středisko, kamerový systém a detekční rámy u vchodů.

Např. ve věznici Zwolle je zajímavé je vnitřní oplocení, které je z 5m vysokého pletiva

a vnější 6 metrů vysokou hladkou betonovou zdí. V pletivu a v zemi mezi pletivem a zdí jsou osazena po celém obvodu detekční otřesová čidla. Nejsou užívány žádné stabilní optické ani infradetekční systémy. To znamená, že k přímé ostraze není využívána žádná lidská síla. V případě narušení systému je vyslán signál o narušení i s obrazem do operačního střediska a k místu narušení je vyslána hlídka.

Každý ze zaměstnanců má na svém opasku zařízení pro detekci polohy, které vyše tísňový signál, jestliže se zaměstnanec octne ve vodorovné poloze (např. při napadení vězněm upadne).

Služební kynologie se v Nizozemsku příliš neužívá, nepoužívají se rovněž žádné střelné zbraně, jinak je výstroj a výzbroj podobná jako u nás..

Veškeré eskorty vězňených osob zajišťuje samostatná eskortní složka vězeňské služby, která není součástí žádné věznice, ale sídlí na dvou místech v Nizozemsku.

Odlišností je rovněž to, že většina věznic nemá vlastní kuchyni a stravu pro vězňené osoby zajišťuje nákupem hotových výrobků.“ (České vězeňství 15/2007 č.2, s.32-33)

Zajímavá je realizace výkonu trestu v Nizozemském Leystadu, kde se již dva roky zkouší nový režim výkonu trestu odnětí svobody. „Vězni mají speciální náramky, pomocí nichž je sledován jejich pohyb, dozorcí mají k dispozici speciální software, který jim umožňuje sledovat cely a rozpoznávat emoce vězňů. „Údajně jde o vězení budoucnosti. Je levné a efektivní bez toho, aby rozmazlovalo kriminálníky nebo pošlapávalo jejich lidská práva. Vězni jsou umístěni do šestimístných cel. Sami si vaří, perou a organizují svůj denní program prostřednictvím dotykového displeje v nohou svých postelí. Výběr aktivit je omezený, zahrnuje protidrogovou výchovu nebo cvičení. Na noc jsou vězni zamykáni do cel. Kamery snímají pouze veřejná místa. Cely jsou vybaveny mikrofony, které přenášejí zvuk do monitorovacího centra. Zde software analyzuje hlasitost a rytmus zvuku a při počátečním konfliktu mezi vězni se spustí poplach.“ (České vězeňství 14/2006,č.1,s.24)

4.8 Francie

Ve Francii funguje (dle dostupných údajů z roku 2003) 185 věznic a vazebních věznic, z nichž 112 bylo postaveno před rokem 1912. Proto jsou rozdíly ve vybavení současných nápravných zařízení propastné. Koncem roku 2002 bylo rozhodnuto o výstavbě dvaceti nových věznic pro dospělé s kapacitou 600 míst v jedné a osmi věznic pro mladistvé delikventy s průměrnou kapacitou 50 míst.

V přeplněných věznicích hrozí neustálé konflikty mezi vězni i personálem, proto byl dán důraz na zvýšená bezpečnostní opatření.

„V zájmu snížení bezpečnostních rizik panují v nápravných zařízeních velice přísná bezpečnostní opatření: zpomalovače na parkovišti, příkop kolem zdi zabraňuje přístupu vozidel používaných jako beranidlo, sítě proti přistávání vrtulníků, bezpečnostní skal odolávající střelám až do ráže 7,62, železobetonové podlahy o tloušťce 10 cm, kanalizační roury mají naopak průměr menší než 25 cm, mřížky jsou z odolné oceli v rozestupu méně než 11 cm atd.

Aby se v takto zabezpečeném prostředí cítili vězni alespoň trochu dobře, počítá moderní architektura s lidštějším uspořádáním vnitřního prostoru. Každá z cel je opatřena sprchou a oddělenou toaletou, stejná péče je věnována umývárnam, hovornám a sportovním plochám. V tradičních věznicích se trestanci pohybují pouze mezi celou a funkčními prostory, tedy hovornou a ošetřovnou. V nově vystavěných věznicích se počítá s vytvořením veřejných prostranství v rámci každého oddělení, aby se vězni mohli setkávat a trávit společně volný čas. (100+1 zahraničních zajímavostí, č.4 /2003,s.14-15)

Taková je např. věznice v Mauzacu. Jde o ojedinělý projekt zadaný v roce 1986 s kapacitou 322 míst. Je tu 12 domků rozestavených kolem malého náměstí. Vězni se pohybují volně po celém areálu věznice a věnují se různým zájmovým činnostem (hudba, tenis, sport..). V noci jsou zavřeni v celách, od nichž přes den mají klíče.

Je tu větší míra volnosti, protože tu jsou vězni, kterým zbývá krátká doba do propuštění po více než 10 letech. Mají tu možnost získat výuční list z oboru zahradnictví nebo jako opraváři zemědělských strojů a připravit se na návrat do života. Věznice připomíná cosi jako velké výstupní oddělení.

Jednou z nejtěžších věznic je věznice v Saint – Martin de Ré. Stojí na ostrově Ré a kdysi sloužila jako přestupní stanice pro zločince čekající na odjezd do Guayany. Odpykávají si tu trest ti nejtěžší zločinci. Veškeré zařízení je tu určeno k tomu, aby vězně odradilo od útěku. V budově malé pevnosti chybí jakákoli infrastruktura, není tu ani upravená sportovní plocha ani kousek trávníku. Kromě každodenní procházky a několika málo aktivit tráví vězni většinu času v zamčených celách.

S vězni je ve Francii zacházeno diferencovaně, jejich resocializace probíhá pomocí různých aktivit programů zacházení, je však brán zřetel na podmínky jednotlivých věznic a jako prioritní se jeví zajištění bezpečnost jak personálu, tak i vězněných osob. (100+1 zahraničních zajímavostí, č.4 /2003)

4.9 Maďarsko

Maďarsko je rozděleno do správních oblastí nazývaných župy, které odpovídají našim okresům.

Vězeňská služba v Maďarsku má celkem 32 věznic, z toho 16 vazebních věznic je dislokováno zpravidla v každé župě.

Součástí organizační struktury maďarské vězeňské služby je i 12 soukromých firem, které zaměstnávají vězně.

Do roku 1989 dosahoval počet vězňů 25 tisíc při kapacitě, která by nyní stačila asi pro 10 tisíc osob. V roce 1990 poklesl počet vězňů prudce na 14 tisíc osob a následoval kontinuální nárůst.

Přeplněnost v roce 2002 dosahovala téměř 60 %, proto byl přijat dvoufázový plán rekonstrukce a dostavby věznic.

V první fázi, která trvala do roku 2003, byly dobudovány věznice v Budapešti, Szegedu, věznice pro mladistvé v Szirmabesenyő a věznice pro oblast Veszprém.

Ve druhé fázi, která trvá do roku 2008 je plánována výstavba nových věznic pro severovýchodní a západní region a rekonstrukce věznic v Allampuszte, Nagyfő, v Barasce.

Poměr počtu zaměstnanců ku vězňům 1: 2,5. Do tohoto počtu jsou však zahrnuty osoby, které nepřicházejí do přímého styku s vězni (logistika apod.), skutečný poměr bude zřejmě vyšší.

Zaměstnanci maďarské vězeňské služby získávají kvalifikaci v nástupních kurzech, které v roce 2002 trvaly 3 týdny, postupně však dochází k prodlužování. Maďarsko se potýká stejně jako Česká republika s odchodem zaměstnanců a rovněž řeší problémy s jejich obměnou spojené. Podmínky výkonu trestu v Maďarsku se od českých neliší.(Bokonyi,2003)

4.10 Lotyšsko

Vězeňské reformy začaly v Lotyšsku v roce 1994 a zavedly jasný systém při výkonu trestu. Tento systém funguje podle progresivního anglického systému.

Vychází tedy ze zásady, že odsouzení by měli během výkonu odnětí trestu svobody procházet různými stupni přísnosti režimu. Při nástupu je odsouzený zařazen do přísnějšího stupně režimu a pak postupně na základě zlepšení chování je přerazován do mírnějšího stupně.

V progresivních režimech probíhá plánovitá výchovná práce, vzdělávání a rozumová výchova, možnost podmíněného propuštění.

Lotyšské věznice se dělí na uzavřené, částečně uzavřené a otevřené (pro dospělé) a výchovná zařízení pro nezletilé.

Je tak uplatňován diferencovaný přístup k různým kategoriím odsouzených.

Od r. 1999 platí nový trestní zákon, který zavádí i alternativní tresty. Ochrana věznic do roku 2005 byla zajištěna vojsky ministerstva vnitra. V současné době ochrana přešla pod profesionální ochranu.

Podstatně se změnilo i uspořádání věznic a jejich vnitřní organizace.

Od roku 2000 přešel vězeňský systém z resortu ministerstva vnitra pod ministerstvo spravedlnosti.

Má v podřízenosti 15 zařízení odnětí svobody a školící centrum pro vzdělávání personálu. Je zpracován zákon o vězeňských zaměstnancích, který působí jako výrazný stabilizační prvek.

„Výkon trestu je v podstatě v souladu s požadavky Evropské konvence lidských práv a dalších mezinárodních aktů, uskutečňuje se rovněž mezinárodní spolupráce v rámci Seversko-baltského projektu " určeného ke stimulaci spolupráce mezi věznicemi v regionu Pobaltí.

Reformu vězeňského systému v Lotyšsku lze charakterizovat následovně:

- relativní stabilita správy věznic,
- zavádění programů sociální rehabilitace odsouzených,
- zapojení odsouzených do vzdělávacího systému,
- zvýšení zaměstnanosti odsouzených a
- racionální využití volného času odsouzených.“ (Smirnova,2003,s.142)

4.11 Estonsko

Během posledních let prošel estonský vězeňský systém transformací.

Reforma vězeňského systému začala v roce 1993, kdy byla vězeňská zařízení převedena pod pravomoc vlády a ministerstva spravedlnosti.

Bylo vynaloženo mnohé úsilí na vypracování nové legislativy s cílem harmonizovat výkon odnětí svobody v Estonsku s podobnými právními úkony v ostatních evropských zemích a zavést principy ideologie věznění uznávané v Evropě.

Cílem reformy trestního práva byl rozvoj flexibilního a individualizovaného systému trestního práva, kde při výkonu trestu jsou v každém jednotlivém případě v centru pozornosti důvody trestného jednání.

Rada Evropy a baltské a severské země iniciovaly již v roce 1996 „Seversko-baltský projekt“ ke stimulaci spolupráce mezi věznicemi v regionu Pobaltí. „Úkolem projektu bylo monitorovat projekty bilaterální spolupráce mezi severskými a pobaltskými státy.

Hlavním cílem projektu bylo zlepšovat a podporovat vězeňské systémy v pobaltských zemích a základem projektu jsou hodnotící zprávy vypracované experty, které jmenuje Rada Evropy. Velká část činnosti projektu probíhá v partnerských věznicích. Po několika letech úzké spolupráce a hodnocení došlo k pokroku.

Mnohá doporučení expertů Rady Evropy byla Estonskem dodržena, a to s dobrými výsledky jako jsou:

- přezkoumané a modifikované organizační struktury;
- zlepšená úroveň kvality výcviku personálu;
- poskytování poradenských služeb pro výstavbu a rekonstrukci věznic;
- zlepšené poskytování vzdělávání a práce pro vězně.

Bylo dosaženo mnoha výrazných výsledků. Došlo například k významné změně postoje a chování zaměstnanců vůči vězňům a vedení vůči svým zaměstnancům, výcvik personálu v souvislosti se zneužíváním drog a šíření HIV atd.“ (Näks, 2004,s.119)

Estonský řád a řízení výkonu trestu odnětí svobody a vazby upravuje zákon o trestu odnětí svobody vešel v platnost 1. prosince 2000 a hlavní důraz klade na návrat vězně do společnosti a jeho začlenění do této společnosti.

Jako prioritní je vytvořit u něj smysl pro zodpovědnost, který tvoří základ běžného života po propuštění.

Cílem je, aby se z odnětí svobody stal flexibilní typ trestu, který by umožňoval použití různý forem odnětí svobody v závislosti na individuálních odlišnostech vězňů.

To představuje významnou změnu v estonské filozofii trestu odnětí svobody.

Podle zákona o odnětí svobody je hlavním cílem věznice přivést vězně k dodržování zákon a zaručit ochranu veřejného pořádku s cílem snížit zločinnost. Vedení vězně k dodržování zákonů je zajišťováno prostřednictvím:

- jeho komunikace s okolním světem,
- tím, že se mu poskytne obecné a odborné vzdělání, zajistí práce
- a také prostřednictvím sociální práce s vězni.

Ochrana zákonnosti je zajištěna dohledem vykonávaným nad vězni.

Hlavním principem reformování estonského vězeňského systému byl i přechod na regionální věznice se systémem jednotlivých cel. Výstavba nových regionálních věznic v Estonsku souvisí se zavíráním chátrajících věznic typu kolonií.

Změna ve prospěch regionálních věznic zlepšuje výrazným způsobem možnosti a kvalitu spolupráce mezi věznicí, soudem, úřadem státního zástup. policií a orgány kurátorského dohledu. Urychluje to trestní řízení a současně snižuje náklady. Regionální věznice pomáhají pachatelům zachovat si své osobní vazby, které mohou zase naopak pomoci tomu, že návrat pachatele do společnosti je méně bolestný.

V Estonsku je více než 75 % vězňů ve vězení podruhé nebo poněkolkáté.

Tou nejlepší metodou resocializace je podle estonských zkušeností zaměstnávání vězňů.

Za účelem zvýšit zaměstnanost vězňů a zlepšit řízení výrobních prostředků věznic byla vytvořena v roce 2001 veřejná společnost s ručením omezeným Estonská vězeňská ve stoprocentním vlastnictví státu.(Näks,2004)

4.12 Řecko

„V Řecku je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí od 10 dnů po 10 let, jako výjimečný trest až do 25 let. Jako mírnější způsob odnětí svobody může být uložen trest detence v trvání od 1 dne po 1 měsíc, v závažnějších případech až do půl roku.“ (Krošláková, 2002, s. 24)

Díky obrovskému nárůstu kriminality v uplynulých 15 letech zažilo Řecko „trestní explozi“. Tento vývoj byl způsoben především přílivem ekonomických emigrantů.

Hlavní pozornost je věnována bezpečnosti, stavějí se nové objekty, modernizují se stávající.

Již r. 1999 byl přijat moderní liberální zákon upravující výkon trestu, podle něhož nesmí dojít k omezování individuálních práv vězně, kromě omezení na osobní svobodě. Provádějí se opatření podporující reintegraci vězňů.

Zacházení s nimi kontroluje kromě soudních orgánů i Ústřední vědecká rada při ministerstvu spravedlnosti.

Vězni nemusejí pracovat, přesto jich je do práce zapojeno více než třetina a mají z toho, kromě mzdy, i určité výhody.

Ve věznicích funguje vzdělávací systém, jsou možnosti ke sportu a dalším zájmovým činnostem.

Vězni mají právo na minimálně půlhodinové návštěvy příbuzných, a to zpravidla 3x týdně, mohou i používat vyhrazený telefonní přístroj.

Po odpykání 1/5 trestu jim může být udělena propustka, možné je samozřejmě i podmíněné propuštění.

Důležitým úkolem je boj s negativními vlivy souvisejícími s dlouhými tresty a vytváření příležitostí pro propuštěné vězně.

Programy výkonu trestu musí být postaveny tak, aby byly realistické, ale zároveň revidovatelné, a povzbuzovaly vězně ke spolupráci. (Tsourelis, 2003)

4.13 Porovnání vybraných evropských vězeňských systémů jako výchozích podmínek pro realizaci procesu resocializace

Různé vlády věnují vězeňství různou úroveň pozornosti. Každá země registruje různou úroveň podpory veřejnosti věnovanou vězeňské problematice. Tuto okolnost se vedení každé vězeňské služby snaží individuálně ovlivňovat vhodnými způsoby.

Všechny vězeňské systémy i koncepce spojuje cíl: zajistit bezpečnost občanů izolací pachatelů trestné činnosti a takovým zacházením, aby byli motivováni žít v souladu se zákony.

Tento cíl je limitován a někdy dokonce mařen zhruba těmito činiteli:

- architekturou věznic,
- přeplněností věznic,
- hromadným ubytováním,
- prizonizací (kriminální nákazou).

Naplnění tohoto cíle vysoce ovlivňuje personál, především jeho počty v přímém zacházení. Stejně významně toto ovlivňuje profesionalita personálu. Bez kvalitního a motivovaného personálu nemohou být naplněny sebelepší koncepce rozvoje vězeňství.

Na závěr teoretické části jsme se pokusili shrnout pohled na výkon trestu a podmínky resocializace v jednotlivých zemích, o nichž pojednávaly kapitoly předcházející. Pro přehlednost jsme vytvořili následující tabulku.

Tabulka č. 1: Podmínky věznění ve vybraných státech EU

stát	Realizace VTOS
Slovensko	Slovenské věznice se podobají těm českým. Organizovaný pohyb, ložnice bez nadměrné výzdoby, málo osobních věcí. Rovněž programy zacházení jsou podobné. Všichni zaměstnanci jsou však ve služebním poměru. Programy zacházení se stanovují až po uplynutí 3 měsíců ve VTOS.
Polsko	Neexistuje nástupní oddělení. Vězňům, u nichž je míra narušení zanedbatelná a vězňům, kteří odmítají pracovat nejsou stanoveny programy zacházení.

	<p>Fungují tzv. barákoví odsouzení, kteří organizují nástupy na stravu, početní prověrky, mají přehled o odsouzených. Jsou za to placeni. Veřejně prospěšné práce vykonávají vězni bez nároku na mzdu. Nezaměstnaní odsouzení, kteří nejsou cíleně zařazováni do žádných aktivit resocializačních programů, žijí svým vlastním životem. Účastnit sportovních a kulturních aktivit mohou jenom občas. Vzdělávací aktivity jsou pouze omezené.</p> <p>Terapeutické programy jsou určeny odsouzeným s mentální retardací, tělesným handicapem a závislým na omamných a psychotropních látkách.</p> <p>Prioritou všech programů zůstává udržování a upevňování extramurálních vztahů s okolím.</p> <p>Odsouzený, který má dítě do 15 let, při splnění určitých podmínek může mít povolenu vycházku v délce 30 hodin, kterých může být v jednom roce až 28, může dostat několikadenní propustku v rozsahu 14 dnů. V souvislosti s přípravou na propuštění z výkonu trestu lze odsouzenému v posledním půl roce umožnit opuštění věznice až na 105 dní.</p> <p>Velká volnost je i o návštěvách, kde na jejich průběh nedohlíží nikdo, za odsouzeným mohou docházet na návštěvu i osoby jiné než blízké.</p> <p>Odsouzení mohou mít v držení vlastní televizi, video, počítač a další elektroniku, libovolné množství videokazet a libovolným obsahem.</p>
Německo	<p>Absence zákona o výkonu trestu mladistvých, nadbytek vězňů, společná vazba. Jednou z priorit dolnosaského vězeňství je samostatné ubytování.</p> <p>Mezi specialisty (učiteli, sociálními pracovníky, psychology a lékaři) tvoří 55 % ženy. Je zavedena operativní bezpečnostní práce. Ve VTOS je vysoké procento cizinců. Pro každého vězně však platí, že jakákoli komunikace s vnějším světem – dopisy, telefony, návštěvy- se musí uskutečňovat v němčině, aby personál rozuměl. Jako základ pro možnost probace po propuštění se značný význam klade na aktivní</p>

	vzdělávání.
Rakousko	<p>Vězeňská zařízení se dělí na tři hlavní skupiny: soudní věznice, státní věznice a vězeňské ústavy.</p> <p>Jsou zvláštní ústavy pro mladistvé, mentálně postižené, závislé na alkoholu nebo drogách a zvláštní ústavy existují pro zvlášť nebezpečné recidivisty.</p> <p>Ke zvláštním formám výkonu trestů jsou určena specializovaná zařízení. Jsou to léčebné ústavy pro pachatele sexuálně motivovaných činů, ústavy obecného lékařství nebo psychiatrie, ústavy pro drogově závislé delikventy, ústavy pro výkon trestu mladistvých a ústavy pro výkon trestu matek s dětmi.</p> <p>V Rakousku je ustanoven i trest tzv. domácího vězení, zavedeny jsou elektronické náramky.</p> <p>Uplatňuje se princip rozptýleného umístování vězňů zvláštních kategorií. V každé ze sedmi státních věznic existují různé divize (oddělení), kde jsou uplatňovány různě přísné režimy. V šesti státních věznicích jsou střežené ústavy, ve třech i úseky se zvýšenou ostrahou.</p> <p>Výcvik personálu je povinný a dlouhodobý.</p> <p>Definitivní jmenování vězeňským dozorcem je udělováno po čtyřech letech služby.</p> <p>V každém vězeňském zařízení je vytvořen komplexní vzdělávací program. Vězeň má právo si stěžovat na jakékoli vězeňské opatření, které se ho osobně dotýká, má právo na minimálně půlhodinovou návštěvu jednou za týden. Může využít propustku, zúčastnit se běžných bohoslužeb, za zvláštních okolností lze i telefonovat.</p>
Velká Británie	<p>Britské věznice jsou rozděleny do 5 kategorií s různou mírou ostrahy. To umožňuje diferencované umístování i zacházení s vězni podle závažnosti trestného činu, chování v předchozím výkonu trestu i podle míry aktivního zapojení vězně do práce na sobě samém. Zařazování a přeřazování vězňů v rámci celého systému prostupnosti je zcela v kompetenci vězeňské služby. Věznice jsou koncipovány tak, aby bylo</p>

	<p>naplněno právo každého vězně na samostatné ubytování. Jednomístné cely jsou prostorné s přívodem teplé a studené vody, s okny, aby byl dostatek světla a vzduchu. Vybavení cely se řídí typem věznice.</p> <p>Práce s narušenou mládeží vychází v Anglii z principů multipersonálního přístupu, individuálního přístupu k potřebám klienta a využívání tzv. alternativních trestů. Důraz je kladen na prevenci a na práci s pachatelem po propuštění z věznice.</p> <p>Ve Skotsku je obdobou českého vychovatele ve věznici vedoucí případu, na jednoho vedoucího připadá kolem 10 odsouzených.</p> <p>Uniformovaní zaměstnanci nenosí u sebe žádné donucovací prostředky.</p> <p>Důraz je ve Skotsku kladen na motivaci odsouzených k lepšímu chování na bázi dobrovolnosti, funguje princip odměňování za dobré chování, plnění cílů programů zacházení apod. Na základě hodnocení rizik a potřeb jsou odsouzení zařazováni do různých programů a výcviků, popř. připravováni na podmíněné propuštění.</p> <p>Žádosti o podmíněné propuštění odsouzených s tresty delšími než 4 roky posuzuje ve Skotsku parolová rada. V případě porušení povinnosti dohledu reaguje parolová rada rozhodnutím o návratu odsouzeného zpět do věznice.</p>
Norsko	<p>Odlišný způsob řízení - místo generálního ředitelství pracuje na ministerstvu odbor pro vězeňství, který má méně než 20 zaměstnanců.</p> <p>Je tu zřízeno 50 věznic s poměrně malou kapacitou – od 230 do 10 osob, protože Norsku platí zákon, že výkon trestu musí probíhat co nejbližší místa bydliště vězněné osoby.</p> <p>Vězni jsou ubytováni samostatně, mají od své cely klíč a pokud jdou mimo celu, mohou si ji zamknout. Personál má klíče univerzální.</p> <p>V případě přeplněnosti věznice může ředitel odmítnout další příjem odsouzených do výkonu trestu. Takový člověk obdrží tzv. „čekací list“ a čeká, až bude k nástupu trestu vyzván.</p> <p>Fungování vězeňské služby se od české liší i v tom, že není odpovědná za vzdělávání vězňů. Jejich právo na vzdělání zajišťují civilní školy pod záštitou ministerstva školství.</p>

	<p>Lékaři, psychologové a psychiatři nejsou zaměstnanci vězeňské služby, péči o vězně zajišťuje resort ministerstva zdravotnictví.</p> <p>Práci pro vězně rovněž nezajišťuje sama vězeňská služba, je to v kompetenci pracovních úřadů.</p> <p>Uspokojování náboženských práv a svobod zajišťuje ve věznicích koordinátor – většinou luteránský duchovní.</p> <p>O knihovnické služby pečuje a ze zákona je i financuje stát prostřednictvím 16 veřejných knihoven</p> <p>Norská vězeňská služba není při výkonu služby ozbrojená, ozbrojená je pouze policie. Ta provádí eskorty osob ve výkonu vazby, eskorty osob ve výkonu trestu provádí vězeňská služba sama.</p> <p>Všem odsouzeným je ze zákona nabízeno po propuštění místo k bydlení, proto norská vězeňská služba disponuje nejen věznicemi, ale i domy na půl cesty. (V roce 2006 jich bylo 5)</p> <p>Základní příprava nově přijatých zaměstnanců trvá dva roky. První rok po přijetí stráví noví zaměstnanci v tzv. školních věznicích, aby získali určité zkušenosti z vězeňského prostředí, a teprve druhý rok tráví teoretickým studiem a přípravou na vykonání závěrečných zkoušek ve škole. Po ukončení druhého roku přípravy musí absolventi odsloužit jeden rok ve věznici, jež jim je určena, a teprve poté se mohou stát plnoprávními zaměstnanci norské vězeňské služby.</p> <p>Norská vězeňská služba nemá status ozbrojeného sboru, veškerý personál je uniformovaný a má jednotný výcvik. Ze zákona nezajišťuje některé činnosti, např. eskorty k soudům, přemísťování vězňů vnější ostrahu atd.</p>
Nizozemsko	<p>Věznice jsou řízeny v rámci jednotlivých regionů. V čele regionu stojí regionální ředitel, kterému jsou podřízeni ředitelé věznic. Regionální ředitel je přímo odpovědný generálnímu řediteli, jehož jmenuje ministr. Vězni si mohou od věznice pronajmout na celý týden televizi, ledničku, kávovar, mikrovlnnou troubu – to vše za 2,50 Euro za týden. V době vycházek mohou libovolně telefonovat z telefonních automatů, pokud nemají soudem nařízeno jinak. Zapojení do volnočasových aktivit není povinné.</p>

	<p>Velký důraz je kladen na zaměstnávání odsouzených.</p> <p>Z hlediska bezpečnosti je v nizozemských věznicích upřednostňováno technické zabezpečení oproti živé síle.</p> <p>Zaměstnanci nemají žádné střelné zbraně, jinak je výstroj a výzbroj podobná jako u nás..</p> <p>Veškeré eskorty vězněných osob zajišťuje samostatná eskortní složka vězeňské služby, která není součástí žádné věznice, ale sídlí na dvou místech v Nizozemsku.</p> <p>Většina věznic nemá vlastní kuchyni a stravu pro vězněné osoby zajišťuje nákupem hotových výrobků.</p>
Francie	<p>Ve Francii funguje (dle dostupných údajů z roku 2003) 185 věznic a vazebních věznic, z nichž 112 bylo postaveno před rokem 1912. Proto jsou rozdíly ve vybavení současných nápravných zařízení propastné.</p> <p>V přeplněných věznicích hrozí neustálé konflikty mezi vězni i personálem, proto byl dán důraz na zvýšená bezpečnostní opatření. V tradičních věznicích se trestanci pohybují pouze mezi celou a funkčními prostory, tedy hovornou a ošetřovnou, jinde mají prostory ke společným setkáváním. Kromě každodenní procházky a několika málo aktivit tráví vězni většinu času v zamčených celách. Vězni mají možnost se vyučit v různých oborech. Problémy jsou s islámským radikalismem.</p> <p>S vězni je ve Francii zacházeno diferencovaně, jejich resocializace probíhá pomocí různých aktivit programů zacházení, je však brán zřetel na podmínky jednotlivých věznic a jako prioritní se jeví zajištění bezpečnost jak personálu, tak i vězněných osob.</p>
Maďarsko	<p>Vězeňská služba v Maďarsku má celkem 32 věznic, z toho 16 vazebních věznic je dislokováno zpravidla v každé župě.</p> <p>Součástí organizační struktury maďarské vězeňské služby je i 12 soukromých firem, které zaměstnávají vězně.</p> <p>Zaměstnanci maďarské vězeňské služby získávají kvalifikaci v nástupních kurzech, které v roce 2002 trvaly 3 týdny, postupně však dochází k prodlužování.</p>

Lotyšsko	<p>Vězeňský systém funguje podle progresivního anglického systému. Lotyšské věznice se dělí na uzavřené, částečně uzavřené a otevřené (pro dospělé) a výchovná zařízení pro nezletilé.</p> <p>Je tak uplatňován diferencovaný přístup k různým kategoriím odsouzených.</p> <p>Platí i alternativní tresty. Ochrana věznic do roku 2005 byla zajištěna vojsky ministerstva vnitra. V současné době ochrana přešla pod profesionální ochranu.</p> <p>Lotyšsko má 15 zařízení odnětí svobody a školící centrum pro vzdělávání personálu. Je zpracován zákon o vězeňských zaměstnancích, který působí jako výrazný stabilizační prvek.</p>
Estonsko	<p>Estonský řád a řízení výkonu trestu odnětí svobody a vazby hlavní důraz klade na návrat vězně do společnosti a jeho začlenění do této společnosti.</p> <p>Podle zákona o odnětí svobody je hlavním cílem věznice přivést vězně k dodržování zákon a zaručit ochranu veřejného pořádku s cílem snížit zločinnost. Jako prioritní je vytvořit u něj smysl pro zodpovědnost, který tvoří základ běžného života po propuštění</p> <p>Vedení vězně k dodržování zákonů je zajišťováno prostřednictvím jeho komunikace s okolním světem, tím, že se mu poskytne obecné a odborné vzdělání, zajistí práce a také prostřednictvím sociální práce s vězni. Ochrana zákonnosti je zajištěna dohledem vykonávaným nad vězni.</p> <p>Estonský vězeňský systém dává přednost regionálním věznicím se systémem jednotlivých cel, dřívější věznice typu kolonií se průběžně ruší. V Estonsku je více než 75 % vězňů recidivistů.</p> <p>Nejlepší metodou resocializace je podle estonských zkušeností zaměstnávání vězňů. Za účelem zvýšení zaměstnanosti vězňů a zlepšit řízení výrobních prostředků věznic byla vytvořena v roce 2001 veřejná společnost s ručením omezeným Estonská vězeňská ve stoprocentním vlastnictví státu..</p>
Řecko	<p>Hlavní pozornost je věnována bezpečnosti, stavějí se nové objekty, modernizují se stávající, protože za posledních 15 let dramaticky zvýšila</p>

	<p>kriminalita cizinců (tzv. ekonomických emigrantů)</p> <p>Vězni nemusejí pracovat, přesto jich je do práce zapojeno více než třetina a mají z toho, kromě mzdy, i určité výhody.</p> <p>Ve věznicích funguje vzdělávací systém, jsou možnosti ke sportu a dalším zájmovým činnostem.</p> <p>Vězni mají právo na minimálně půlhodinové návštěvy příbuzných, a to zpravidla 3x týdně, mohou i používat vyhrazený telefonní přístroj.</p> <p>Po odpykání 1/5 trestu jim může být udělena propustka, možné je rovněž i podmíněné propuštění.</p>
--	--

Výkon trestu musí být bezpečný, humánní a efektivní. Bezpečnost věznic je předpokladem zacházení s vězni. Rozdílné bezpečnostní opatření a omezení však nevylučují humanitu a dodržování základních práva svobod vězňů.

Diferencované zacházení a cílená resocializace je prioritou většiny vězeňských systémů států EU.

Rozdílný přístup k vězňům v různých státech Evropské Unie spočívá především v různém pojetí trestní politiky týkající se délky trestu odnětí svobody, materiálním zabezpečení věznic, jiných bezpečnostních opatřeních, přípravou zaměstnanců, odlišnou realizací programů zacházení s vězni, různými možnostmi kontaktů s vnějším světem, různou mírou uplatnění operativních opatření a kontrole dodržování lidských práv vězňů.

V některých zemích spadá řízení vězeňství do kompetence ministerstva spravedlnosti, jinde ho řídí ministerstvo vnitra.

V mnohých zařízeních nejsou specialisté – psycholog, učitel, drogový terapeut atd. kmenovými zaměstnanci věznice, rovněž ostraha věznic je v různé kompetenci.

Podmínky výkonu trestu – povinnosti, práva, možnosti chování vězňů a jejich extramurálních kontaktů se od sebe liší.

Česku nejpodobnější podmínky výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby jsou na Slovensku. Je tomu tak proto, že až do nedávné doby (1.1.1993), kdy došlo k rozdělení Československa, se vězeňství obou států vyvíjelo společně.

5. Průzkum mezi speciálními pedagogy z věznic a vazebních věznic

Programy zacházení s vězněnými osobami jsou základem resocializačního procesu v podmínkách vězení. Při navrhování programů zacházení hrají významnou roli specialisté, především pak speciální pedagogové. Protože, jak jsem již v úvodu práce uvedla, často pracují s vězněnými cizinci, měli by být podle mého názoru obeznámeni alespoň rámcově s podmínkami věznění toho státu, odkud vězněný cizinec pochází. Je to proto, aby mohli zvolit obsah programu zacházení tak, aby resocializační proces probíhal co možná nejefektivněji a aby se mohli při své práci vyhnout možnému nedorozumění s vězni, které by pramenilo z neznalosti zahraničních podmínek věznění.

5.1 Cíl průzkumu a hypotézy

Cílem průzkumu bylo ověření dvou vyslovených hypotéz vztahujících se jednak ke znalostem speciálních pedagogů pracujících ve věznicích a vazebních věznicích týkajících se podmínek, v nichž se realizuje resocializační proces v jiných státech EU a jednak k vztahujících se k jejich názoru na přínos těchto znalostí.

Hypotéza 1.: Nejméně třetina zaměstnanců Vězeňské služby ve funkci speciální pedagog není obeznámena s vězeňstvím států EU

Hypotéza 2.: Znalosti podmínek vězeňství v jiných státech EU považuje většina speciálních pedagogů za přínosné pro svou práci

5.2 Charakteristika zkoumaného souboru a použitých metod

Vzhledem k povaze zkoumaného problému jsme zvolili kvantitativní výzkum. Logika kvantitativního výzkumu je taková, že problém je vyjádřen pomocí indikátorů, které mají povahu znaků (proměnných). Výzkumné jednotky jsou chápány jako nositelé těchto znaků a tyto znaky se u nich zjišťují (princip kvantifikace standardizovaným postupem).

Ze škály technik kvantitativního výzkumu byla vybrána technika dotazníku.

Ve srovnání například s rozhovorem má dotazník řadu pozitiv. Nejvýznamnějším z nich je efektivnost – vysoký počet jedinců může být zkoumán při relativně malých nákladech a v poměrně krátkém čase. Zachování anonymity respondenta je mnohem přesvědčivější než v případě rozhovoru.

Technika dotazníku má však i celou řadu komplikací – například klade vysoké nároky na ochotu dotazovaného, tzn. je snadné „přeskočit“ otázky nebo neodpovědět vůbec.

Abychom dosáhli maximální návratnosti, byl výzkum prováděn v rámci porady speciálních pedagogů, kterou pořádal Odbor výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, za přítomnosti metodika odboru i výzkumníka po celou dobu vyplňování.

U zkoumané skupiny zaměstnanců Vězeňské služby ČR existovalo rovněž riziko, že zkoumaní jedinci budou brát dotazník jako jakousi zkoušku znalostí.

V případě dotazníku prováděném ve vězeňském prostředí se může vyskytnout „efekt záhlaví“, neboli zkreslení plynoucí z představy zkoumaných osob o instituci, která výzkum pořádá, nebo se kterou si respondent daný výzkum asociuje. Respondenti by potom mohli mít větší tendenci opisovat, aby odpovídali „správně“ a docházelo by ke zkreslení. Tomu během výzkumu měla zabránit jak věta v záhlaví dotazníku o tom, že dotazník nemá za účel hodnotit jejich profesní zdatnost, tak ústní vysvětlení samotného výzkumníka, k čemu budou data sloužit. (Gavora, 2000)

Jako skupinu respondentů jsme vybrali 153 speciálních pedagogů z různých věznic a vazebních věznic, což je 90% z jejich celkového počtu 170. (údaj k 1.10.2008) Podle pohlaví respondenty nerozdělujeme, protože to není předmětem našeho zkoumání.

Náplň práce zaměstnanců ve funkci speciální pedagog upravuje Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 42/2008. Najdeme zde přibližně toto:

Vězeňský pedagog působí jako specialista na oddělení výkonu trestu, u svěřených vězňů zajišťuje odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci.

Řídí práci vychovatelů. Ve spolupráci s ostatními specialisty (psychologem, sociálním pracovníkem) odpovídá za sestavování, realizaci a odbornou úroveň programů zacházení u jednotlivých odsouzených a dbá na to, aby programy byly v souladu se závěry komplexní zprávy každého z vězňů.

Vězeňský pedagog je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů výkonu trestu, a to nejen z pohledu odsouzených, ale i z pohledu zaměstnanců. Je přímo podřízen vedoucímu oddělení.

Samostatně plní zejména tyto úkoly: podílí se na zpracovávání návrhu koncepce programů zacházení s odsouzeným, vnitřní diferenciaci, skladby nabízených alternativ programu zacházení, které v písemné podobě měsíčního přehledu informují o časovém, prostorovém a personálním zajištění.

Provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogickou charakteristiku jednotlivých odsouzených, což zaznamenává v komplexní zprávě. Ta obsahuje i příslušná doporučení pro program zacházení. Výběr diagnostických metod je na uvážení pedagoga.

Společně s ostatními specialisty zpracovává konkrétní programy zacházení jednotlivých svěřených odsouzených, společně s ostatními specialisty a vychovateli se podílí na vyhodnocování jejich účinnosti, ve spolupráci s vychovateli navrhuje aktualizaci programů zacházení.

V rámci své pracovní náplně osobně vede nejméně jednu průběžnou aktivitu programu zacházení, zpravidla z oblasti speciálních výchovných aktivit.

Metodicky vede vychovatele-terapeuty a lektory-instruktory v oblasti aktivit a vyhodnocování programů zacházení. V rámci řízení o vnitřní diferenciaci předkládá odborné komisi návrhy vychovatelů na přeřazování odsouzených.

Spolupracuje se sociálním pracovníkem a zákonným zástupcem mladistvého při řešení přípravy mladistvého vězně na budoucí povolání. Je odborný garantem skladby fondu knihovny věznice a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu. Pokud o to odsouzený požádá, provádí s ním orientační pedagogické pohovory. Rovněž jim poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc, která je v souladu s povahou daného případu a podmínek.

Pokud se u odsouzeného projeví příznaky psychických krizových stavů, poskytuje mu individuální pedagogickou péči.

Má kázeňskou pravomoc, podílí se na zpracování hodnocení odsouzených. Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje z pedagogického hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikaci, na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených.

Spolu s ostatními specialisty navrhuje udělení přerušení výkonu trestu, přezarování a přemístování odsouzených, jejich umístování do krizového, výstupního a specializovaného oddělení, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice a návštěv bez zrakové či sluchové kontroly.

Zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno odloučené pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště Vězeňské služby ČR. (NGŘ. č. 42/2008)

5.3 Analýza výsledků průzkumu

Pro ověření hypotézy č.1, která zněla: „Nejméně třetina zaměstnanců Vězeňské služby ve funkci speciální pedagog není obeznámena s vězeňstvím států EU“, jsem zvolila dotazník (dotazník č.1) zaměřený na zjišťování vědomostí speciálních pedagogů týkajících se vězeňství ve vybraných státech EU. (dotazník č.1 viz příloha č.2)

Respondenti měli označit správnou odpověď z nabídky několika možností. Z celkového počtu 35 tvrzení bylo pouze 18 správných. Někde bylo správně tvrzení víc, jinde pouze jedno.

Při sestavování dotazníku jsem záměrně volila tvrzení, která se týkají podmínek výkonu trestu odnětí svobody a liší se od podmínek našich.

Při zpracovávání výsledků tohoto dotazníku jsem rozdělila 153 oslovených respondentů z řad speciálních pedagogů do 5 skupin podle úspěšnosti označování pravdivých tvrzení v dotazníku. (viz tabulka č. 1)

Z průzkumu vyplynulo, že pouze 2 respondenty, tedy pouze 1,31% z celkového počtu 153 respondentů, jsem mohla zařadit do první skupiny, protože oba shodně dosáhli 16 správných odpovědí. Vyšší úspěšnosti (17 a 18) nedosáhl nikdo.

Pouze 6 respondentů, to je téměř 4% z celkového počtu, se dostalo do skupiny druhé, z nich tři dosáhli 12 správných odpovědí, jeden 13, jeden 14 a jeden 15 správných odpovědí.

Ve skupině třetí bylo 24 respondentů, což činí 15,68% z celkového počtu. Jedenácti správných odpovědí nedosáhl nikdo, deseti správných odpovědí dosáhlo 6 respondentů, devíti správných odpovědí 8 a osmi správných odpovědí 10 respondentů.

Do čtvrté skupiny se dostalo 53 respondentů, což činí 34,64%. Nejvíce respondentů (46) dosáhlo 4 správných odpovědí, pěti odpovědí dosáhli 4 respondenti, šesti odpovědí 2 a sedmi odpovědí jeden respondent.

Poslední skupina, kde se počet správných odpovědí pohyboval v rozmezí 0 až 3, byla nejpočetnější. Zahrnovala 68 respondentů, což je 44,44 % z celkového počtu 153 respondentů, mezi nimiž bylo 12, kteří neměli ani jednu odpověď správně. Převážná většina 45 respondentů měla 2 odpovědi správně, jedenáct dosáhlo tří správných odpovědí a jednu odpověď správně neměl nikdo. Pro větší přehlednost jsem zpracovala výsledky šetření do následující tabulky (tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Rozdělení respondentů podle úspěšnosti

skupina	Rozmezí počtu správných odpovědí	Počet respondentů	Počet respondentů vyjádřeno %
I.	16 -18	2	1,31
II.	12-15	6	3,92
III.	8-11	24	15,68
IV.	4-7	53	34,64
V.	0-3	68	44,44

Hypotéza, že „Nejméně třetina zaměstnanců Vězeňské služby ve funkci speciální pedagog není obeznámena s vězeňstvím států EU“ se potvrdila.

Z výsledků šetření vyplynulo, že pouze 32 z celkového počtu 153 speciálních pedagogů má alespoň částečný přehled o podmínkách výkonu trestu odnětí svobody v některých státech Evropské Unie, odkud mohou pocházet cizinci umístění v českých věznicích. Je to ale pouze 20,9% zatímco plných 79,1%, tedy 121 speciálních pedagogů tyto znalosti téměř nemá.

Pro ověření hypotézy č. 2, která zněla: „Znalosti podmínek vězeňství v jiných státech EU považuje většina speciálních pedagogů za přínosné pro svou práci“, byl sestaven dotazník (dotazník č.2), který zjišťoval názory a zkušenosti respondentů. Tento dotazník nalezneme v příloze č.3.

Po vyhodnocení odpovědí jsem došla k následujícím zjištěním.

Ze 153 oslovených speciálních pedagogů se jich 146 domnívá, že je pro práci speciálního pedagoga prospěšné, aby věděl, jak funguje vězeňství v ostatních státech EU. Je to celých 95,4% respondentů, zatímco 7 (což je 4,6%) s tímto názorem nesouhlasí.

O možnosti seznámit se s vězeňstvím v jiných zemích se kladně vyjádřilo pouhých 22 respondentů, což činí z celkového počtu 14,4%, zatímco zbylá většina – 131 respondentů (plných 85,6%) hovoří o opaku.

Více než polovina, přesně 95 respondentů (62,1%) si myslí, že by jim dostatek informací o vězeňství v ostatních státech EU mohl pomoci při práci s vězněnými cizinci. Tento názor odmítá 58 respondentů (37,9%).

Na otázku, zda respondent pracoval někdy s vězněnými cizinci odpovědělo 141 dotazovaných kladně, což je plných 92,2%, zápornou odpověď vybralo pouze 12 respondentů, tedy 7,8%.

Téměř většina tj. 149 dotazovaných se domnívá, že by měli vědět, jaké jsou podmínky věznění ve státech, odkud věznění cizinci pocházejí. Je to celých 97,4%. Pouze 4 respondenti, kteří představují 2,6% tento názor nesdílí.

Názor, že znalosti o vězeňství v jiných zemích mohou pozitivně ovlivnit tvorbu programů zacházení pro vězněné cizince, sdílí 138 respondentů (90,2%), opačný názor vyjadřuje 15 dotázaných, tedy 9,8%.

Na otázku o jazykové vybavenosti odpověděla většina dotazovaných kladně. Přesně 119 respondentů (77,8%) tvrdí, že se cizím jazykem domluví, 34 respondentů (22,2%) tvrdí opak. Nejvíce dotazovaných označilo, že umí rusky, následovala skupina, která označila angličtinu a němčinu. Žádný z respondentů neuvedl francouzský, španělský nebo jiný jazyk.

Že mezi vězeňstvím v ČR a vězeňstvím v jiných státech EU jsou rozdíly, které jsou podstatné, se domnívá 45 respondentů, tedy 29,4%, opačný názor zastává 108 dotazovaných, což činí 70,6%.

Na otázku, zda by se respondenti chtěli o vězeňství v EU dovědět víc odpovědělo kladně 104 speciálních pedagogů, což je 68,0% z celkového počtu, zbylých 49, tedy 32,0% zájem nemá.

Rozdíly v podmínkách věznění cizinců v ČR a jejich vlasti označuje za příčinu možných konfliktů s vězněnými cizinci 96 dotazovaných, což je plných 62,7%, zatímco 57 dotazovaných pedagogů v rozdílech příčinu nevidí. Odpovědělo tak 37,3% dotazovaných.

Z výsledků této části průzkumu vyplynulo, že většina dotazovaných má zkušenosti se zacházením s vězněnými cizinci a hodnotí znalosti o fungování vězeňství v jiných státech EU jako pro svou práci přínosné.

Většina potvrzuje, že znalosti rozdílů mohou pozitivně ovlivnit tvorbu programů zacházení pro cizince a rovněž mohou působit jako prevence možných konfliktů s vězněnými cizinci.

Méně než třetina dotázaných se domnívá, že rozdíly v podmínkách věznění v ČR a jiných státech Evropské Unie jsou podstatné, více než dvě třetiny dotazovaných uvádí, že možnosti seznámit se s touto problematikou nemá. Na dotaz, zda by se chtěli o těchto rozdílech dovědět, odpověděly dvě třetiny respondentů kladně.

Otázka, která měla ilustrovat jazykové vybavení speciálních pedagogů, se při hodnocení dotazníku projevila jako poměrně málo vypovídající, protože v ní není podchycena úroveň jazykových znalostí respondentů v té míře, aby bylo možno porovnávat, kolik respondentů ovládá vybraný jazyk perfektně, kolik pouze pasivně nebo kolik rozumí pouze psané řeči atp.

Lze konstatovat, že rovněž se hypotéza č. 2 potvrdila.

5.4 Shrnutí výsledků průzkumu

Pro ověření hypotézy č.1 že „nejméně třetina zaměstnanců Vězeňské služby ve funkci speciální pedagog není obeznámena s vězeňstvím států EU“ jsem zvolila dotazník zaměřený na zjišťování vědomostí speciálních pedagogů týkajících se vězeňství ve vybraných státech Evropské Unie.

Po vyhodnocení dotazníků se ukázalo, že pouze 32 (20,9%) z celkového počtu 153 speciálních pedagogů má alespoň částečný přehled o podmínkách výkonu trestu odnětí svobody v některých státech Evropské Unie, odkud mohou pocházet cizinci umístění v českých věznicích.

Plných 79,1%, tedy 121 speciálních pedagogů tyto znalosti téměř nemá.

Přítom právě neznalost odlišností podmínek výkonu trestu by mohla být příčinou toho, že cizinec ve výkonu trestu v Česku může považovat za újmu, nemá –li takové podmínky jako ve své rodné zemi, zaměstnanec Vězeňské služby ČR s cizincem ve výkonu trestu zacházející naopak požadavky cizince může považovat za přehnané a mohl by vzniknout konflikt.

Hypotéza, že „Nejméně třetina zaměstnanců Vězeňské služby ve funkci speciální pedagog není obeznámena s vězeňstvím států EU“ se potvrdila.

Ověřování hypotézy č.2 „Znalosti podmínek vězeňství v jiných státech EU považuje většina speciálních pedagogů za přínosné pro svou práci“ proběhlo rovněž za pomoci dotazníku.

Z výsledků tohoto průzkumu vyplynulo, že většina dotazovaných speciálních pedagogů má zkušenosti se zacházením s vězněnými cizinci a hodnotí znalosti o fungování vězeňství v jiných státech EU jako pro svou práci přínosné.

Většina potvrzuje názor, že znalosti rozdílů mohou pozitivně ovlivnit tvorbu programů zacházení pro cizince a rovněž mohou působit jako prevence možných konfliktů s vězněnými cizinci. Proto lze konstatovat, že i druhá hypotéza se potvrdila.

Závěr

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a ministerstva spravedlnosti. Je zřízena podle zákona České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1.1.1993. Základními organizačními jednotkami Vězeňské služby ČR jsou Generální ředitelství, vazební věznice, věznice, Institut vzdělávání a zotavovny.

Základní filozofie výkonu trestu odnětí svobody není jen odplata za porušení zákona, ochrana společnosti před nebezpečným pachatelem trestného činu, ale i jeho náprava, resocializace.

Nejdůležitějším nástrojem resocializačních cílů ve věznici jsou programy zacházení.

Uplatňováním programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby. Cílem tohoto působení je vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění.

Nebylo tomu tak vždycky. Pojem „zacházení“ se stal ústředním pojmem moderního vězeňství teprve ve 30. letech 20. století. V duchu humánních principů a restitučního pojetí práva připravila Mezinárodní trestní a vězeňská komise soubor pravidel pro zacházení s vězni, které v roce 1934 schválila Společnost národů.

Po válce (po roce 1945) nastupuje v západní Evropě trend humanizace vězeňství. V Československu je tomu právě naopak. Dalších deset let došlo v Československu k odklonu od západoevropské právní úpravy. Nastalo hrubé porušování presumpce neviny u obviněných ve výkonu vazby, projevila se ideologizace principů klasifikace a diferenciací odsouzených ve výkonu trestu, k zajišťování kázně vězňů uplatňovaly se militantní a agenturně operativní prvky. Docházelo k ekonomicko účelovému a represivnímu pojetí pracovní činnosti vězňů a zneužívání výchovně vzdělávacích prostředků k politické indoktrinaci a diskriminaci vězňů.

Díky rozvoji pedagogiky a psychologie, aplikovaných do vězeňství, se naopak výkon trestu v celé Evropě humanizoval a vytvářely se soudobé vězeňské systémy.

Byla formulována a v roce 1955 schválena na Kongresu Spojených národů Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, z nichž poté vznikla Evropská vězeňská pravidla, které vydala pro podmínky Evropy Organizace spojených národů ve Strasbourgu v roce 1991.

V nich je kladen důraz na zachování důstojnosti člověka, vězeňské správy se zavazují jednat lidsky a prospěšně, je zdůrazněn význam role personálu a účinného moderního pojetí řízení.

Tato pravidla sloužila a dosud slouží jako určité směrnice zaměstnancům činným na všech úrovních vězeňské správy.

Všechny státy Evropské Unie, tedy i české vězeňství, se řídí Evropskými vězeňskými pravidly, přesto se najdou odlišnosti v organizaci i přístupu k vězňům, které jsou pro každou zemi příznačné.

Rozdílný přístup k vězňům v různých státech Evropské Unie spočívá především v různém pojetí trestní politiky týkající se délky trestu odnětí svobody, materiálním zabezpečení věznic, jiných bezpečnostních opatřeních, přípravou zaměstnanců, odlišnou realizací programů zacházení s vězni, různými možnostmi kontaktů s vnějším světem, různou mírou uplatnění operativních opatření a kontroly dodržování lidských práv vězňů.

V některých zemích spadá řízení vězeňství do kompetence ministerstva spravedlnosti, jinde ho řídí ministerstvo vnitra.

V mnohých zařízeních nejsou specialisté – psycholog, učitel, drogový terapeut atd. kmenovými zaměstnanci věznice, rovněž ostraha věznic je v různé kompetenci.

Podmínky výkonu trestu – povinnosti, práva, možnosti chování vězňů, možnosti jejich extramurálních kontaktů, tedy vše, co ovlivňuje podmínky, v nichž se realizuje resocializační proces, se od sebe liší.

Česku nejpodobnější podmínky výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby jsou na Slovensku. Je tomu tak proto, že až do nedávné doby (1.1.1993), kdy došlo k rozdělení Československa, se vězeňství obou států vyvíjelo společně.

Resocializační proces uskutečňovaný především prostřednictvím účasti vězňů v programech zacházení závisí rovněž na ekonomických a personálních podmínkách té které země a samozřejmě i na osobnostních charakteristikách jednotlivých vězňů jako cílových osob.

Výchovní pracovníci – především speciální pedagogové a vychovatelé, kteří navrhnou nebo realizují programy zacházení, by měli být nejen vzdělaní a poučení o dodržování zásad bezpečnosti při styku s vězni, ale měli by rovněž mít alespoň rámcový přehled o fungování vězeňských systémů v ostatních státech, alespoň v těch, které patří stejně jako Česká republika do Evropské Unie.

Neznalost odlišností podmínek výkonu trestu může působit tak, že cizinec ve výkonu trestu v Česku může považovat za újmu, nemá-li takové podmínky, jako ve své rodné zemi. Zaměstnanec Vězeňské služby ČR, který s cizincem ve výkonu trestu zachází, naopak požadavky cizince může považovat za zbytečné až přehnané a mohl by vzniknout konflikt.

Vyslovila jsem hypotézu, že „Nejméně třetina zaměstnanců Vězeňské služby ve funkci speciální pedagog není obeznámena s vězeňstvím států EU“ Tato hypotéza se potvrdila.

Po vyhodnocení dotazníků se ukázalo, že pouze 32 (20,9%) z celkového počtu 153 speciálních pedagogů má alespoň částečný přehled o podmínkách výkonu trestu odnětí svobody v některých státech Evropské Unie, odkud mohou pocházet cizinci umístění v českých věznicích. Plných 79,1%, tedy 121 speciálních pedagogů tyto znalosti téměř nemá.

S názorem pedagogů na význam těchto znalostí souvisela i druhá hypotéza, kterou jsem v praktické části práce potvrdila, že „Znalosti podmínek vězeňství v jiných státech EU považuje většina speciálních pedagogů za přínosné pro svou práci“.

Z výsledků tohoto průzkumu vyplynulo, že většina dotazovaných speciálních pedagogů má zkušenosti se zacházením s vězněnými cizinci, hodnotí znalosti o fungování vězeňství v jiných státech EU jako pro svou práci přínosné a potvrzuje názor, že znalosti rozdílů mohou pozitivně ovlivnit tvorbu programů zacházení pro cizince a rovněž mohou působit jako prevence možných konfliktů s vězněnými cizinci.

Tento problém by podle mého názoru bylo možno řešit následujícími způsoby.

Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR jakožto jedinečná vzdělávací organizace, která působí ve Vězeňské službě ČR, by měl zařadit do svých vzdělávacích programů kurzy s touto tematikou.

Ideální by byla větší možnost návštěv zaměstnanců Vězeňské služby v zahraničních věznicích.

Další možností by bylo v rámci pravidelných instrukčně metodických setkání speciálních pedagogů zvat hosty z evropských vězeňských služeb pro přímou výměnu zkušeností.

Uvědomuji si, že jsem svoje šetření prováděla pouze s vybranými zaměstnanci Vězeňské služby ČR, kteří jsou ve funkci speciální pedagog, ale jejich zjištěné vzdělávací potřeby ukazují oblast, kde se ještě dají prohlubovat jejich profesní znalosti a dovednosti. Nabízí se tak další způsob, jak přispět k prevenci možných konfliktů s vězněnými cizinci.

Rovněž tato práce může posloužit jako informační materiál pro zaměstnance Vězeňské služby, kteří se o fungování vězeňství v jiných státech Evropy zajímají.

Resumé

Vězeňství států Evropské Unie včetně českého vězeňství se řídí Evropskými vězeňskými pravidly, přesto se najdou odlišnosti v organizaci samotných vězeňských systémů a z toho vyplývající odlišnosti způsobů resocializace vězňů.

Rozdílný přístup k vězňům v různých státech Evropské Unie spočívá především v různém pojetí trestní politiky týkající se délky trestu odnětí svobody, v materiálním zabezpečení věznic, jiných bezpečnostních opatřeních, přípravou zaměstnanců, odlišnou realizací resocializačních programů, různými možnostmi kontaktů s vnějším světem, různou mírou uplatnění operativních opatření a kontroly dodržování lidských práv vězňů.

Programy zacházení s vězni, které tvoří základ resocializačních přístupů navrhuje a realizují speciální pedagogové a vychovatelé. Jejich znalost odlišností podmínek výkonu trestu může pomoci předcházet mnohemu nedorozumění, kdy cizinec ve výkonu trestu v Česku může chápat jako újmu, nemá –li takové podmínky jako v rodné zemi.

Z výsledků průzkumu ale vyšlo najevo, že pouze 32 (20,9%) z celkového počtu 153 speciálních pedagogů má alespoň částečný přehled o podmínkách výkonu trestu odnětí svobody v některých státech Evropské Unie, odkud mohou pocházet cizinci umístění v českých věznicích. Plných 79,1%, tedy 121 speciálních pedagogů tyto znalosti téměř nemá.

Tento problém by bylo možno řešit jednak pořádáním instrukčně metodických setkání speciálních pedagogů a vychovatelů, pořádáním specializačních kurzů v rámci Celoživotního vzdělávání zaměstnanců Vězeňské služby ČR, případně formou návštěv zaměstnanců Vězeňské služby v zahraničních věznicích.

Anotace

Klíčová slova:

Vězení, resocializace ve vězení, programy zacházení, vězeňské systémy v jiných státech

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou resocializace ve věznicích států Evropské Unie.

Podmínky výkonu trestu – povinnosti, práva, možnosti chování vězňů a jejich extramurálních kontaktů se od sebe liší, ačkoli se všechny vězeňské systémy států Evropy řídí Evropskými vězeňskými pravidly.

Rozdílný přístup k vězňům v různých státech Evropské Unie spočívá především v různém pojetí trestní politiky týkající se délky trestu odnětí svobody, materiálním zabezpečení věznic, jiných bezpečnostních opatřeních, přípravou zaměstnanců, odlišnou realizací programů zacházení s vězni, různými možnostmi kontaktů s vnějším světem, různou mírou uplatnění operativních opatření a kontroly dodržování lidských práv vězňů.

Zaměstnanci Vězeňské služby ČR ve funkci speciální pedagog s vězněnými cizinci poměrně často zacházejí a považují proto pro svou práci za přínosné, aby měli alespoň rámcovou představu, jak se podmínky věznění u nás liší od podmínek věznění v jiných státech. Mohou se tak vyhnout možným nedorozuměním, které z této neznalosti mohou vyplynout.

Pro větší informovanost zaměstnanců Vězeňské služby ČR by bylo vhodné zařadit do vzdělávání na jakékoli úrovni poznatky o vězeňských systémech jiných států, především států Evropské Unie, umožnit zaměstnancům účast na krátkodobých zahraničních stážích, případně v rámci pravidelných instrukčně metodických seminářů zvát hosty z evropských vězeňských služeb pro přímou výměnu zkušeností. Tím by se bezesporu přispělo k prevenci konfliktů s vězněnými cizinci, zvýšení účinnosti jejich programů zacházení a tím i zvýšení efektivity působení trestu odnětí svobody.

Tato diplomová práce může být též využita jako studijní materiál a přispět k získání základních informací o vězeňských systémech států Evropské Unie.

Annotation

Key words: prison, resocialization in prison, treatment programs, prison systems of the other states

The dissertation deals with issues of re-socialization in prisons in the EU member states.

Conditions of the imprisonment – obligations, rights, various possibilities for behaviour of prisoners and extramural contacts – are different; despite all EU member states follow the European Prison Rules.

Different approaches of the EU member states towards prisoners lies especially in different concepts of the criminal policy related to the length of the imprisonment, material conditions in prisons, different security measures, training of the prison staff, different treatment programs, different system of contacts with the outside world, different levels of operational measures and supervision over human rights of prisoners.

Employees of the Prison Service of the CR working as special pedagogues are in a relatively frequent contact with incarcerated foreign nationals and from the standpoint of their work they consider as useful to have at least a general idea of differences between our conditions of the imprisonment and conditions in another countries. This way they can avoid possible misunderstandings that may result from such ignorance.

To enhance awareness of the employees of the Prison Service of the CR it would be suitable to include information on prison system of the other states, the EU member states in particular, in the educational process on any level and to enable them to attend in short-time scholarships in foreign countries or to invite colleagues from European prison services to give lectures at instructional workshops focused on the direct exchange of experience. This way, without any doubts, prevention of conflicts with incarcerated foreign nationals would be reinforced and effectiveness of the treatment programs would be enhanced, as well as the overall effectiveness of the imprisonment.

This dissertation can be used as a study paper and should contribute to the retrieval of fundamental information on prison system of some of the EU member states.

Literatura

- Bajcura, L. Dojmy ze Skotska. In České vězeňství č.14,2006,č.1
- Bajcura, L. Norské inspirace. In České vězeňství č.14,2006,č.5
- Bartošová, J. Postřehy z Nizozemska. In České vězeňství č.15,2007,č.2
- Berckhauer, F. Výkon trestu v Dolním Sasku- úkoly, struktury a inovace. In Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9
- Bökönyi, I. Vězeňská služba v Maďarsku. In Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9
- Černíková, V. Základy penologie pro policisty. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. ISBN-80-7251-104-1
- Evropské vězeňské systémy-minulost-přítomnost-budoucnost. Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘ VS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9
- Evropské vězeňské systémy. Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2004, ISBN 80-239-3645-X
- Francek, J. Zločin a trest v českých zemích. Praha: Rybka Publishers, 1999.
- Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85-931-79-6.
- Haider, H. Rakouský vězeňský systém. In Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9
- Hála, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: VŠ evropských a regionálních studií, 2005. ISBN – 80-86708-05-5
- Hartl, P., Hartlová, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X
- Horna, O. Referát ze služební cesty do Norska. IVVS, 2008
- Jäckel, B. Nové trendy v německém výkonu trestu. In Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9
- Jůzl, M., Olejníček, A.: Penologie a penitenciární pedagogika. Brno: IMS, 2004
- Krošláková, D. Medzinárodné organizácie a väzenstvo v zahraničí. Nitra: SSZVJS, 2002
- Kvídera, K. Vývoj vězeňství. Praha: Ministerstvo vnitra, 1966.
- Kýr, A. Historie českého vězeňství, Stráž pod Ralskem: IV VS ČR - přednáška ZOP B2, 2008.
- Näks, P. Estonský vězeňský systém v období změn. In sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘ VS ČR, 2004, ISBN 80-239-3645-X

Paukertová J.a kol. Pedagogika. Učební texty. Stráž pod Ralskem: IV VS ČR, 2001

Paukertová, J.a kol. Psychologie. Učební texty. Stráž pod Ralskem: IV VS ČR, 2002

Paukertová, J. Analýza koncepce vzdělávání zaměstnanců VSČR. Dizertační práce. Praha: Pedf. UK, 2006.

Paukertová, J. Speciálně pedagogická problematika vybraných rizikových skupin. Praha: Palestra, 2008

Plecho, J. Vězeňské systémy v Evropě. Závěrečná práce DPS. Stráž pod Ralskem: IVVS, 2005.

Pyrcač, J. Základní body projevu. In sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘ VS ČR, 2004, ISBN 80-239-3645-X

Řízení věznic v čase změn. Praha: Příloha časopisu České vězeňství č. 1, 2004.

Scheinost, M. a kol. Výzkum cizích státních příslušníků v českých věznicích. Praha: IKSP, 2004. ISBN 80-7338-025-0

Smirnova, L. Reforma vězeňského systému v Lotyšsku: úspěchy a problémy. In Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9

Štumpf, I. Vězeňské systémy. Závěrečná práce DPS. Stráž pod Ralskem: IVVS, 2005.

Tsourelis, K. Minulost, přítomnost a tendence budoucího vývoje. In Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: GŘVS ČR, 2003, ISBN 80-239-0138-9

Uhlík, J. Historie českého vězeňství. Stráž pod Ralskem: IV VS ČR, 2005

Vořechovský, M., Kuttnerová, D., Jordán, K. Postřehy z cest. In České vězeňství č.14,2006,č.5
Zajímavosti. In České vězeňství č.14,2006,č.1

Jiné dokumenty

Evropská vězeňská pravidla. Praha: Příloha časopisu České vězeňství č. 1, 2006.

Interní materiály. Zbor väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky, Bratislava, 2003

Interní materiály. Deutsche Gefängnisdienst, Straubing, 2000

Interní materiály. Centralny ośrodek szkolenia służby więziennej w Kaliszu, 2000

Nařízení ministra spravedlnosti č. 1/2002, kterým se vydává organizační řád
Vězeňské služby České republiky

Nařízení generálního ředitele č. 64/2007

Nařízení generálního ředitele č. 42/2008

Statistické materiály GŘ VS ČR, 2008

Vyhláška MS „Řád výkonu vazby“ č. 109/1994 ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška MS „Řád výkonu trestu odnětí svobody“ č. 345/1999 ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR.

Zákon o výkonu vazby č. 293/ 1993 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě.

Časopisy:

České vězeňství

100+1 Zahraničních zajímavostí č.4/2003

Internetové prameny:

www.jvvs.cz

www.vscr.cz

www.justice.cz

Seznam příloh

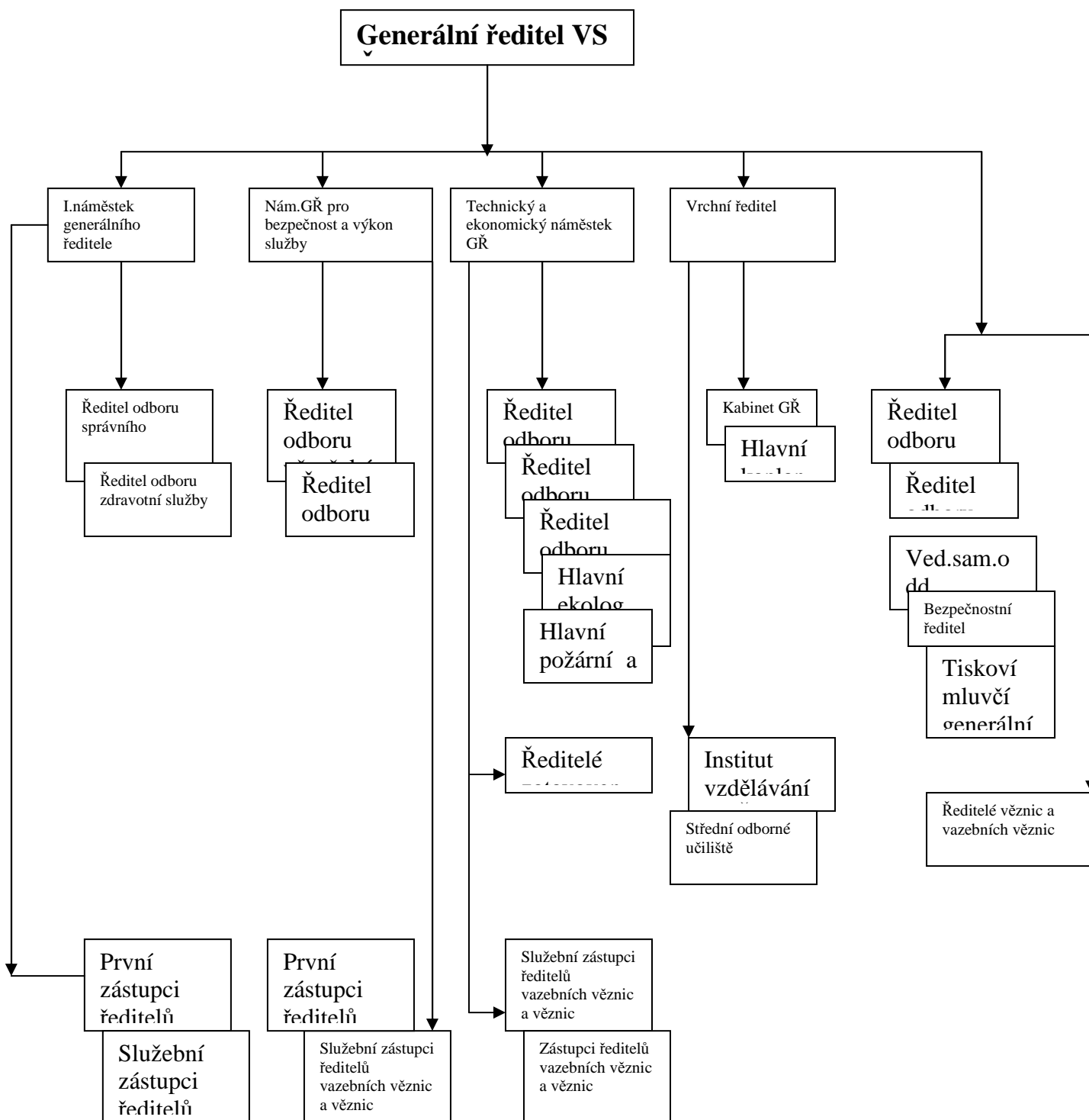
Příloha č. 1 Systém řízení Vězeňské služby České republiky

Příloha č. 2 Dotazník č. 1 s označenými správnými odpověďmi

Příloha č. 3 Dotazník č. 2

Příloha č. 4 Fotografie vybraných zahraničních věznic

SYSTÉM ŘÍZENÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY

Zpracováno podle přílohy č.3 NGŘ č.64/2007

Dotazník č. 1

(správné odpovědi jsou označeny žlutě)

Rakousko

1. V Rakousku nejsou zřízeny:

- a) Vazební věznice
- b) Soudní věznice
- c) Státní věznice
- d) Vězeňské ústavy

2. Vězeňské ústavy v Rakousku nejsou zřizovány:

- a) Pro mladistvé
- b) Mentálně postižené
- c) Závislé na alkoholu nebo drogách
- d) Pro zvlášť nebezpečné recidivisty
- e) Pro osoby odsouzené k VTOS do 18 měsíců

3. V Rakousku jsou povinni všichni práceschopní vězni pracovat.

4. V Rakousku nemusejí všichni práceschopní vězni pracovat.

Velká Británie

5. Ve Velké Británii je možno ubytovávat vězně samostatně

6. Ve Velké Británii mají vězni právo na samostatné ubytování

7. Ve Velké Británii je možno ubytovávat vězně samostatně, právo na samostatné ubytování však nemají

8. Zařazování a přeřazování vězňů v rámci celého systému prostupnosti je zcela v kompetenci vězeňské služby.

Německo

9. Vězeňská zařízení v Německu řídí každá spolková republika sama

10. V Německu neexistuje věznice určená pro výkon matek s dětmi

11. V Německu je povoleno telefonovat pouze v němčině.

12. V Německu není povoleno telefonovat vůbec.

13. V celách mohou mít vězni vlastní notbook a mohou se připojovat na internet.

Norsko

14. V Norsku jsou vězni ubytováni samostatně a mají od své cely klíč.

15. V Norsku platí, že v případě přeplněnosti věznice může ředitel odmítnout další příjem odsouzených do výkonu trestu.

16. V Norsku se příjem do výkonu trestu neodkládá, stejně jako je tomu u nás.

Řecko

17. V Řecku je práce povinná pro všechny vězně, pokud jim to zdravotní stav dovoluje

18. Řecku nemusejí vězni pracovat

19. V Řecku není umožněno vězni telefonovat

Lotyšsko

20. V Lotyšsku neplatí alternativní tresty.

21. Vězeňství v Lotyšsku patří do kompetence ministerstva vnitra

22. Vězeňství v Lotyšsku patří do kompetence ministerstva spravedlnosti

Estonsko

23. V Estonsku fungují i regionální věznice

24. V Estonsku fungují pouze státní věznice

Polsko

25. V polských věznicích neexistuje nástupní oddělení.

26. Do programů zacházení jsou zahrnováni všichni odsouzení.

27. Terapeutické programy jsou určeny pouze vězňům, kteří o ně mají zájem.

28. Je zavedena placená funkce „barákových odsouzených“.

Nizozemsko

29. V Nizozemsku je možno uložit výkon trestu na 1 den.

30. V Nizozemsku je nejnižší možná hranice trestu odnětí svobody 1 měsíc.

Maďarsko

31. V Maďarsku se výkon trestu od našich podmínek neliší.

32. V Maďarsku se výkon trestu od našich podmínek výrazně liší.

33. V Maďarsku neplatí pro vězně povinnost pracovat.

Slovensko

34. Odsouzenému je stanoven program zacházení až po třech měsících ve věznici.

35. Odsouzenému je stanoven program zacházení co možná nejdříve.

Dotazník č.2

Pokyny pro respondenty:

Odpověď, která vyjadřuje váš názor nebo zkušenost, zakroužkujte.

1. Domníváte se, že je pro práci speciálního pedagoga prospěšné, aby věděl, jak funguje vězeňství v ostatních státech EU?

ano - ne

2. Měl jste již někdy možnost seznámit se s vězeňstvím v jiných zemích?

ano - ne

3. Může vám pomoci dostatek informací o vězeňském prostředí v jiných státech při práci s vězněnými cizinci, kteří odtud přicházejí?

ano - ne

4. Pracoval jste někdy s vězněným cizincem?

ano - ne

5. Domníváte se, že byste měl vědět, jaké jsou podmínky věznění ve státech, odkud pochází u nás věznění cizinci?

ano - ne

6. Domníváte se, že znalosti o vězeňství v jiných zemích může pozitivně ovlivnit tvorbu programu zacházení pro vězněné cizince?

ano - ne

7. Domluvíte se nějakým cizím jazykem? Pokud ano, zaškrtněte jakým.

ne - ano německy - anglicky - rusky - francouzsky - španělsky - jiný jazyk

8. Domníváte se, že jsou mezi vězeňstvím v ČR a vězeňstvím v jiných státech EU podstatné rozdíly?

ano – ne

9. Domníváte se, že máte možnost se o vězeňství v jiných státech dozvědět víc?

ano - ne

10. Domníváte se, že odlišné podmínky věznění ve státech EU mohou být příčinou jejich možnému neadekvátnímu jednání, případně stížnostem a dalším problémům?

ano – ne

Fotografie vybraných zahraničních věznic

Ilava

Košice

Leopoldov

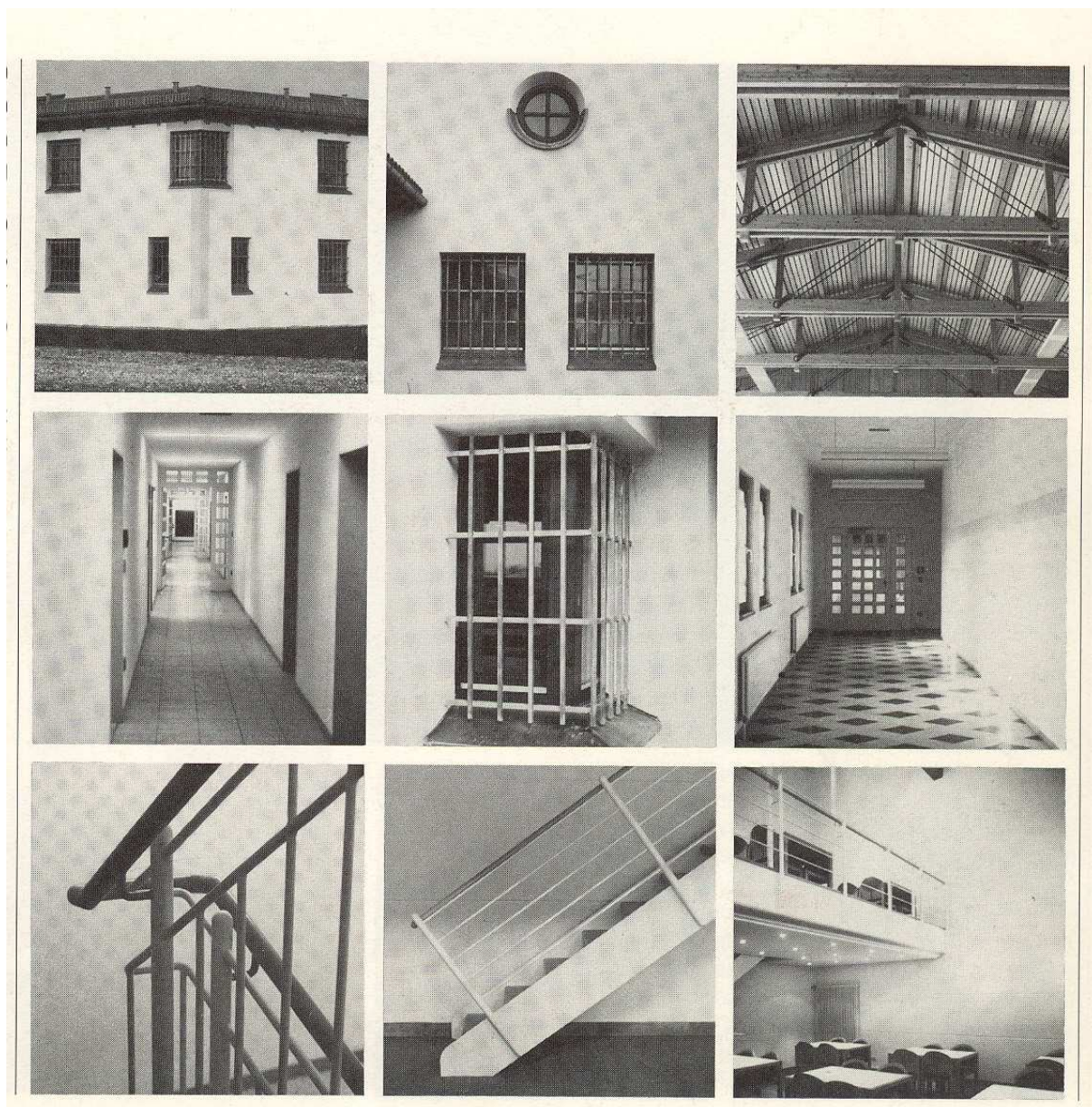
Nitra - Chrenová jediný ústav zajišťující výkon trestu odnětí svobody žen všech věkových skupin i výjimečného trestu na Slovensku.

Fotografie převzaty z publikace Vázenstvo na Slovensku.

Věznice v Aichachu, pohled na část oddělení výkonu trestu matek s dětmi. (Interní materiály Institutu vzdělávání VS ČR)

*Věznice Neuburg-Herrenworth
(Interní materiály Institutu vzdělávání VS ČR)*

Příkladem zařízení pro mladistvé v Anglii je věznice v londýnské čtvrti Orchard Lodge. (Interní materiály Institutu vzdělávání VS ČR)